

משרד החינוך התרבות והספורט

האגף לתרבות תורנית

מדי חודש בחודשו

עורך: אריה וינברגר

גיליון 163 - תשרי התשס"ו

חברי המערכת: הרב אליהו אביעד, בת-חן אהרונסון, ד"ר אברהם גוטליב, שילה הרשושנים, הרב אריה וינברגר, מוזל טרבלסי, ד"ר אריה סטריקובסקי, שמעון עזר, ד"ר עמנואל בן נאה, שמחה סיאני, חנה תובל

עיצוב עטיפה, סדר וגרפיקה: סטודיו "שושנה שחר"

הוצאה לאור: מחלקת הפרסומים, משרד החינוך התרבות והספורט

כתובת למכתבים: הרב אריה וינברגר, האגף לתרבות תורנית, משרד החינוך התרבות והספורט

רח' כנפי נשרים 22, ירושלים 95464

אתר האינטרנט של האגף לתרבות תורנית: www.education.gov.il/toranit

© כל הזכויות שמורות

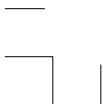

נא לשמור על קדושת הגיליון

ירושלים, התשס"ו

תוכן העניינים

5	תאריכים ומאורעות בחודשי אלול-תשרי
15	חידון בדרך האתרים - מס' 7
19	חומר עיוני למדריכה
23	דינים - מהלכות פסח
26	לוח המודעות מס' 145 - תשבץ לחגי תשרי
27	פסיפס קהילות ישראל - יהודי מצרים - חלק ראשון
29	פעולות
31	א. חגי תשרי
43	ב. 900 שנה למות רש"י - "המורה הגדול"
49	ג. פרשת השבוע
54	מלאכות יד
56	חומר עזר
60	פתרונות לתשבץ חגי תשרי
60	פתרונות לפרשת השבוע לנוער

תאריכים ומאורעות בחודשי אלול-תשרי

(אירועים ואתרים)

חודש אלול

הקדמה

חודש אלול הוא החודש השישי למניין החודשים מניסן. זהו חודש בו נהוגים מנהגי תשובה ונוהגים לומר בו סליחות, בני עדות המזרח מתחילים ממחרת ראש חודש אלול ועד ערב ראש השנה, ועדות אשכנז מתחילות לומר סליחות בשבוע שלפני ראש השנה.

מזל החודש: בתולה

במסורת היהודית הקובעת את חודש אלול כחודש של התעוררות ותקומה ראו במזל בתולה מעין קריאה לבתולת בת ציון, לישראל המשולה לבתולה - להתעורר, שנאמר "שובי בתולת ישראל".

אירועים

י"ז באלול תרצ"ט (1939) - פרצה מלחמת העולם השנייה.

ביום זה פרצה מלחמת העולם השנייה בפלישת גרמניה לפולין. כעבור יומיים הכריזו בריטניה וצרפת מלחמה על גרמניה. שש שנות המלחמה היו שנות השואה של יהדות אירופה.

הסוכנות היהודית והוועד הלאומי הכריזו על מיפקד ארצי של "מתנדבים לשירות המולדת". כ-136,000 יהודים התפקדו.

במשך המלחמה הסוכנות הציעה לבריטניה לשתף במלחמה כוח יהודי שיילחם במסגרת הצבא הבריטי. בריטניה סירבה. הסוכנות ניהלה מאבק ממושך על זכות המתנדבים לשרת כיהודים במלחמה. עד אז נקלטו רוב המתנדבים ביחידות מקצועיות בריטיות או ביחידות שירותים מעורבות של יהודים וערבים. לבסוף, בריטניה הסכימה להקים יחידות חיל רגלים יהודיות.

כ"ג באלול תשס"א (11.9.2001) - ארבע שנים לאסון "מגדלי התאומים".

מתקפת הטירור הגדולה בהיסטוריה על מרכז הסחר העולמי "מגדלי התאומים" בניו-יורק, סמל העולם החופשי, בה ניספו אלפי בני אדם.

זו הייתה מתקפה של אירגוני טירור איסלאמיים, ביוזמת ארגון אל-קעידה ומנהיגו. העולם החופשי התעורר. ארצות-הברית בראש קואליציה יצאה למלחמה נגד האירגונים ותומכיהם.

כוחות הקואליציה הצליחו ללכוד את סאדאם חוסיין, הרודן העיראקי לשעבר, יחד עם רבים מתומכיו. הם עזרו לעיראקים בהקמת משטר חוקתי חדש, משמשים בתפקידי שיטור ומנסים בעזרת האו"ם לייצב את המדינה. אולם איראן, סוריה ואירגון אל-קעידה מנסים לטרפד את כל ההישגים של הקואליציה.

מטרת אל-קעידה בהתקפותיו היא להרחיק כל "פולש" בעל תרבות מערבית מהמזרח התיכון. מדינת ישראל נחשבת כשליחה של ארצות-הברית באזור, אך יש לאל-קעידה סיבות נוספות להילחם בנו. האיסלאם הקדום רווי בשנאת ישראל, ומדינת ישראל תופסת שטח שהיה במשך מאות שנים בשליטה איסלאמית.

לאחרונה אירגון אל-קעידה פגע גם בלונדון וגם בשארם א-שייך ובעוד מקומות. תקוותנו היא שהעולם המערבי יתעשת ויפעל כדי להגן על עצמו.

חודש תשרי

הקדמה

חודש תשרי הוא החודש השביעי למניין החודשים מניסן, ואילו בספירה הרגילה החודש הראשון לחודשי השנה.

מזל החודש: מאזניים - לפי שבחודש זה נדון כל העולם כולו לפי מעשיו של האדם ושוקלים במאזניים זכויות כנגד עוונות.

אירועים

א'-ב' בתשרי - ראש השנה - יום הדין לכל באי עולם.

עשרת הימים מראש השנה עד יום הכיפורים נקראים "עשרת ימי תשובה". יש המכנים את התקופה "בין כסה לעשור" על פי הפסוק "תקעו בחודש שופר בכסה ליום חגנו" (תהלים פא, ד).

ג' בתשרי - צום גדליה.

לאחר חורבן בית ראשון הוגלו בני ישראל לבבל, ובארץ ישראל נשארו מעט אנשים שהיוו את דלת העם - איכרים ויוגבים. על האנשים האלה הפקיד מלך בבל את גדליהו בן אחיקם. גדליהו ריכז את כל היושבים בציון וניסה לשקם את החיים בארץ ישראל ובתוך כך לעורר את התקווה לחידוש המלוכה בארץ.

מעמדו הרם של גדליהו בעיני מלך בבל, ובקרב היהודים היו לצנינים בקרב מלך עמון שעינו הייתה צרה בשארית יהודה, הוא שלח את ישמעאל בן נתניה מזרע המלוכה ביהודה לרצוח את גדליהו. בעיקבות הרצח, היהודים בארץ חששו מנקמת מלך בבל וברחו למצרים, וכך נתפזרה שארית הפליטה והארץ נותרה שוממה (ליתר פרטים, ראה מלכים ב:כה, כו-כח).

י' בתשרי - יום הכיפורים.

יום הכיפורים הוא יום סליחה ומחילה על העבירות שבין אדם למקום ובין אדם לחברו, ועיקרו מבוסס על הפסוק "ועניתם את נפשיכם..." (ויקרא כג, כז). מטרת הצום איננה עינוי לשם עינוי אלא עינוי לשם התעלות רוחנית. ספר החינוך (מצווה שיג) מסביר: "שורש המצווה הוא שהיה זה מחסדיו של הקב"ה לקבוע לבני האדם יום אחד בשנה לכפר על החטאים על ידי תשובה ולכן נצטוונו להתענות בו".

י' בתשרי תשל"ד (1973) - מלחמת יום הכיפורים.

המלחמה שפרצה ביום הכיפורים תשל"ד הייתה אחת הקשות שידעה מדינת ישראל מעודה.

כוחות גדולים של צבאות מצרים וסוריה פרצו את קווי ההגנה הישראליים בתעלת סואץ וברמת הגולן. במשך מספר ימים היו לכוחות האויב הישגים, אך עד מהרה התהפך הגלגל: הסורים נהדפו מכל רמת הגולן וכוחות צה"ל כבשו מובלעת בתחום סוריה; ואילו בחזית הדרום - על אף האחיזה המצרית ברוב קו המוצבים הישראליים - הצליחו כוחות צה"ל לחצות את התעלה, לכבוש במצרים שטח גדול ממערב לתעלה ולכתר ארמיה מצרית שלמה ממזרח לה.

ההישגים הישראליים, גדולים כשלעצמם, הושמו בצל בשל ההפתעה שבהתקפה המצרית-סורית, אי המוכנות בתחומים רבים ומספר הנפגעים הגדול: יותר מ-2,500 הרוגים, 7,500 פצועים ו-300 שבויים. אחרי המלחמה, ובעיקר לנוכח מסקנות (ועדת חקירה בראשות השופט אגרנט), חלו שינויים גדולים בצמרת הצבאית והמדינית.

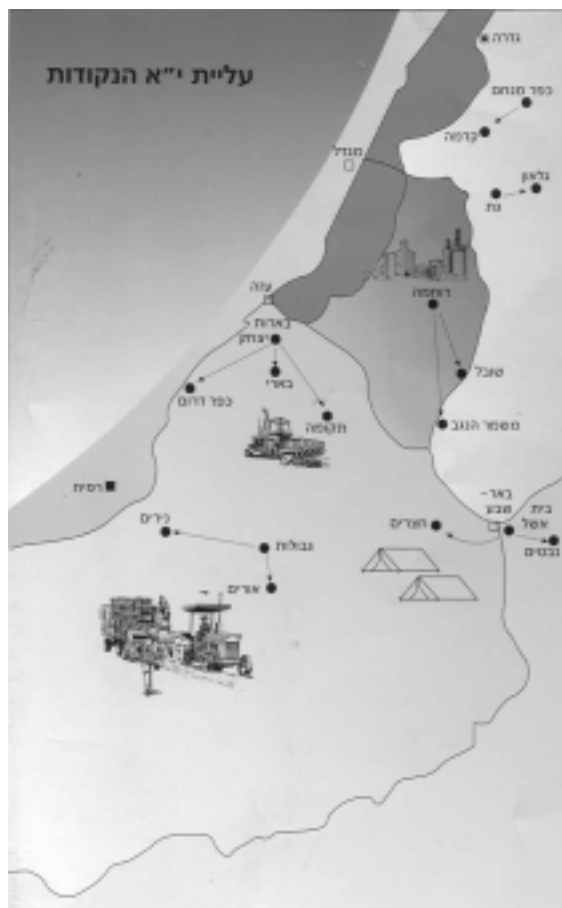
(על פי "50 על 50", מאתיים אירועים וציוני דרך תש"ח-תשנ"ו, מרדכי נאור)

י"א בתשרי תש"ז (1946) - הקמת אחד עשר יישובים בנגב.

במוצאי יום הכיפורים עלו על הקרקע אחד עשר יישובים בנגב.

היו אלה ימי המאבק של היישוב היהודי נגד השלטון הבריטי, שאסר להקים יישובים חדשים באזורים רבים בארץ.

לפי תוכנית מוריסון גריידי לחלוקת הארץ משנת 1946, הנגב לא נכלל בתחומי המדינה היהודית. בתגובה החליטו מוסדות היישוב להרחיב את ההתיישבות בנגב

וליצור עובדות בשטח. למבצע היו שותפים הקרן הקיימת לישראל, הסוכנות היהודית, ה"הגנה" וחברת "מקורות".

התוכנית להעלות את אחת עשרה הנקודות קודמה כתוצאה מגילוי מאגר מים תת-קרקעי גדול באזור. תיכנון קו המים, בעיקבות הגילוי, השפיע על החלטת ועדת האו"ם "אונסקו", בקיץ 1947, לכלול את הנגב בתחומי המדינה היהודית חרף התנגדות מדינות ערב והממשלה הבריטית. זמן קצר אחר כך פרצה מלחמת השחרור ויחד עם חטיבת הנגב עמדו היישובים האלה מול הערבים, ולמעשה, קבעו את גורל הנגב.

י"א היישובים היו כפר דרום, בארי, נירים, אורים, חצרים, נבטים, משמר הנגב, שובל, קדמה, תקומה וגלאון.

כדאי לבקר במוזיאון המים וביטחון הנגב בקיבוץ ניר עם כדי ללמוד על תקופת הקמת י"א היישובים. המוזיאון שוכן בברכה בת 1,000 ממ"ק שהוכנסו אליה שני צינורות של המוביל הארצי. בתחתיתם רצפת זכוכית ומתחתיה מזרקה מוארת. על קירות הברכה תצלומים מתקופת ראשית ההתיישבות בנגב, ובעזרת אוזניות מקבלים המבקרים הסבר על המוצגים. חיזיון אור קולי מציג נושאים אלה: ביטחון הנגב במלחמת העצמאות, המים וההתיישבות בנגב, הנגב בעבר, בהווה ובעתיד. לפרטים ניתן לפנות לניסן צורי בטלפון 08-6809918.

י"ג בתשרי תשמ"ז (1986) - לפני 19 שנה - הנווט רון ארד נפל בשבי.

בהפצצת חיל האוויר מדרום לצידון הופל מטוס "פנטום" ישראלי. הטייס והנווט הצליחו לצנוח. צה"ל הצליח להציל את הטייס מידי האויב אך הנווט רון ארד נשבה בידי אירגון "אמל" השיעי. בשנת 1987 משפחתו של רון ארד קיבלה מכתבים וצילום של רון ומאז נעלמו עקבותיו. ידוע שרון נמכר לכוחות מחבלים איראנים על ידי מוסטפה דיראני. כוחות ישראליים חטפו את דיראני ובמשך השנים ישראל ניסתה לגלות את מקומו של ארד ולעורר את מודעות העדרו בארץ ובעולם. כתוצאה מלחץ על הממשלה, התחדש המשא ומתן לשחררו. הערבים טוענים שרון ארד נהרג, אך לא התקבלו כל הוכחות לגורלו.

ט"ו-כ"א בתשרי - חג הסוכות.

האדם שהיה שרוי, מאז תחילת חודש אלול בחרדה של ימי הדין המגיעים לשיאם ביום הכיפורים, סמוך ובטוח בסופם כי תפילותיו נתקבלו, והוא ניגש מיד במוצאי יום הכיפורים לעסוק במצוות הבנייה של הסוכה, רשאי הוא עתה לשמוח ולשמח. החג מזכיר לו את חסדי ד' בנדודיו במדבר בדרך מן השיעבוד במצרים לחירות לאומית ורוחנית.

לחז"ל כמה דעות על כך :

- הסוכות הן לזכר ענני הכבוד שהגנו על בני ישראל במדבר.
- ביציאתם ממצרים הלכו בני ישראל במדבר בארץ לא זרועה, ואירעו להם ניסים תמידיים - מן, שליו, באר מים, בגדיהם לא בלו ולא חסרו דבר, וישבו בסוכות להגן עליהם מתנאי מזג האוויר (על פי "כד הקמח").
- יש המסבירים שהסוכות הן סוכות שבהן ישבו בני ישראל בעת שכבשו את הארץ, כדי שידעו בזה הדורות שאין אנו יושבים בארץ מאז אבותינו אברהם, יצחק ויעקב, אלא הקב"ה הוציאנו ממצרים ונתן לנו את הארץ.

(על פי "חג הסוכות", יד לאחים)

כ"ב בתשרי - שמיני עצרת ושמחת תורה.

שמיני עצרת הוא חג בפני עצמו. השם "עצרת" מבטא את אהבתו של הקב"ה לעמו לאחר שעם ישראל שוהה בירושלים במסגרת העלייה לרגל שבעה ימים, אומר להם הקב"ה : בני, עצרו עמי עוד יום אחד כי קשה עלי פרידתכם.

בתקופת התלמוד נודע חג זה בשם "יום טוב אחרון" (מגילה לא: ע"א). השם "שמחת

תורה" מופיע לראשונה בספר "חילוקים שבין אנשי מזרח ובני ארץ-ישראל" (שנתחבר כנראה במחצית השנייה של המאה השביעית). חג זה קשור במנהג של בני בבל לסיים את קריאת התורה בציבור כל שנה (בארץ ישראל סיימו את הקריאה במשך שלוש שנים וחצי).

בסוף תקופת הגאונים אנו מוצאים לחג זה את השמות הללו: "יום הספר" ו"יום הסיום".

על פי "חגי ישראל בראי הלשון העברית", מאת שלמה הרמתי, בהוצאת הרשות המשותפת לחינוך יהודי ציוני

ל' בתשרי תשס"ב (2001) - יום הירצחו של רחבעם זאבי הי"ד.

רחבעם זאבי הי"ד היה אוהב ארץ-ישראל גדול. ארץ ישראל על כל שטחיה ומרחביה. בנוסף לאהבתו לארץ היה "איש ספר" ולאחרונה בטקס חגיגי הוסב שמו של "בית המקרא" של עיריית רמת גן לשמו של רחבעם זאבי, שר התיירות לשעבר.

בית המקרא נועד לקרב את עולם סיפורי התורה לעולמם של התלמידים, ולחבב אותם עליהם בדרך פעילה וחוייתית. קהל היעד של המקום הנם תלמידים בגני

חובה, חטיבות צעירות וכיתות א-ג בחינוך הממלכתי, הממלכתי-דתי והממלכתי-תורני במחוז תל-אביב והמרכז ובכל רחבי הארץ. התלמידים חווים את סיפורי התורה כמשתתפים פעילים בהתרחשות הקדומה. בעזרת שחקנים, נגנים, תחפושות, תפאורה ותאורה חוזרים הילדים במנהרת הזמן אל "תיבת נח", אוהל אברהם, מסע אליעזר לארם נהריים, חלום יעקב בבית אל ועוד...

נוסף על כך, משתתפים התלמידים בסדנת משחקי תורה המותאמים לרמה ולגיל, ושמים דגש על למידה יצירתית וחוייתית. בית המקרא על תכניו הייחודיים משמש גשר בין האוכלוסיות השונות בארץ. הוא משקף את העובדה שהתנ"ך - כתורת חיים, בסיס לאהבת האדם ולבינת הלב משותף לכולם.

בחודש תמוז תשס"ה (2005) אושר חוק להקמת מרכז למורשת רחבעם זאבי. המרכז שיוקם יכלול אתר הנצחה, ספרייה וארכיון ובנוסף ינציח את פועלו של זאבי כחוקר ארץ ישראל ועתיקותיה.

לפרטים נוספים על רחבעם זאבי ז"ל www.gandi.org.il

אתרים

מזכרת בתיה (עקרון).

ההיסטוריה של עקרון קשורה לשני אישים חשובים בתולדות ארץ-ישראל - הברון אדמונד דה-רוטשילד, הנדיב הידוע והרב שמואל מוהליבר.

שמה הראשון של המושבה עקרון כשמו של הכפר עקיר הסמוך, שונה למזכרת בתיה, ע"ש אמו של הברון.

מזכרת בתיה הייתה מושבת הברון הראשונה. את הקמתה יזם הרב שמואל מוהליבר. היא הוקמה בשנת 1883 במימון הברון ונוהלה על ידי פקידיו.

מייסדיה היו בעלי ניסיון חקלאי מפולין שעברו השתלמות נוספת במקווה ישראל.

בגלל עיכובים בקבלת רשיונות בנייה, התגוררו הגברים בכפר עקיר הסמוך ועיבדו את אדמותיהם. הנשים והילדים נשארו בחו"ל במשך קרוב לשנה, עד לבניית הבתים הראשונים. איסור הבנייה למגורים שהוטל על ידי השלטונות העות'מאנים עיכב לאורך שנים את בנייתה ופיתוחה של המושבה.

הראשונים גרו בבתים המכונים "קזרמות". בכל קזרמה התגוררו ארבע משפחות. לכל משפחה היה "נתח" צר בין שתי קומות. הקומה התחתונה לבעלי החיים והעליונה למגורים. המגורים מעל רפתות עם הריחות והזבובים הנובעים מכך הייתה חוויה קשה. מטבח ושירותים לא היו, אלו אולתרו בחצרות האחוריות. שנים רבות לא היו מים בקזרמות. הם הובאו במשורה על גבי בעלי חיים, בדליים או במיכלים מהבאר שבקצה המושבה, ובקושי הספיקו לשתייה ונטילת ידיים.

העקרונים היו שומרי תורה ומצוות, דבר שבא לידי ביטוי במיוחד במאבקי השמיטה הנודעים שניהלו בשנים תרמ"ט ותרנ"ו.

שנת תרמ"ט (1888-1889) הייתה שנת שמיטה. קיום המצווה כהלכתה היה עלול לגרום לחיסול המפעל ההתיישבותי הצנוע הנאבק על קיומו בתנאים קשים.

החל ויכוח קשה. רוב החקלאים סירבו לעבוד בשמיטה. הסכסוך לבש ממדי מרד בשתי סוגיות. אי-הסכמה להמשך ניהול המשק על ידי הפקידים וקיום שמיטה כהלכתה.

אנשי מזכרת בתיה, שהיו איכרים מלידה, החלו לראות ברכה בעמלם. הם העתיקו למקום את מוסדות הכפר מהגולה, כמו גמילות חסדים, הכנסת כלה, ביקור חולים, חברה קדישא ועוד.

בשנת 1900 העביר הברון את ענייניו בארץ ישראל לחברת יק"א. הפקיד החדש סייע לעקרונים להקים מחלבה שהייתה המחלבה העברית הראשונה בארץ.

משרווח לאיכרים ומשהחלו להזדקן, נעזרו בעבודה שכירה של ערביי הסביבה, דבר שזכה לביקורת קשה של אנשי העלייה השנייה שהטיפו לעבודה עברית.

חשיבות רבה נתנו אנשי מזכרת בתיה לנושא החינוך. כבר בראשית ימיה של המושבה הקפידו בה על מערכת חינוך בעלת צביון לאומי.

בפרוץ מלחמת העולם הראשונה סבלו אנשי עקרון, כמו יתר בני היישוב, ממחסור והתנכלויות של השלטון התורכי, אחדים מאנשיה גויסו לצבא התורכי.

במרד הערבי בשנים 1936-1939 סייעו בני מזכרת בתיה להגנתה והגנת יישובי הסביבה. בהיותה על אם הדרך, שימשה מקום חשוב במערך הגנה זה. שבעת הכפרים הערביים הסמוכים לא העזו להתנכל ליישוב ביוזעם שלפניהם כפר של איכרים נחושים.

במלחמת העצמאות שימשה המושבה בסיס התארגנות לשירות העולות לירושלים הנצורה וכבית חולים שדה לפצועי קרבות לטרון.

מזכרת בתיה נשארה יישוב קטן עד קליטת גלי העלייה בשנות החמישים והשישים. עם התרחבותה נתמעט צביונה החקלאי והיום מרבית האוכלוסייה מועסקת בתעשייה ושירותים.

ב-1952 קיבלה המושבה מעמד של מועצה מקומית.

אתרים במזכרת בתיה

בית הכנסת

בביקורו האחרון של הברון בארץ בשנת 1925 שאלו האורחים מה יבקשו מארזיהם במתנה, אנשי מזכרת בתיה סיפרו כי בניין בית הכנסת הישן נסדק והם מבקשים בית כנסת חדש. נבחר המקום הגבוה ביותר במושבה, ושם נבנה הבית החדש. בית הכנסת הזה היה לא רק מרכז דתי. מאחורי ארון הקודש היה סליק - מחבוא נשק בלתי חוקי של ה"הגנה" - ובמלחמת העצמאות היה בו בית חולים שדה לפצועי קרבות לטרון. באולם התפילה מצוי ארון הקודש המקורי בן למעלה ממאה שנה שהועבר לכאן מבית הכנסת הראשון.

בית הפקידות - ששימש את פקידי הברון, אחד מששת הבתים הראשונים שהוקמו במושבה ונועד לשמש משרד לפקידים. אחד מחדרי הבית שימש גן ילדים וכיתת בית ספר. בתקופת המנדט שכנה בו תחנה של משטרת היישובים העבריים ובמלחמת השחרור הותקן על גגו מותקן איתות לקשר עם היישובים הסמוכים. מאז שנת 1987 הוסב הבניין למוזיאון המושבה.

בית העלמין - מול הכניסה לבית העלמין מצוי "האווהל" של הרב שמואל מוהליבר (1824-1898), מגדולי הרבנים ברוסיה ומנהיג הזרם הדתי בחובבי ציון. הרב מוהליבר שנמנה עם מקימי הוועד האודיסאי ומזכרת משה מונטיפיורי, יזם את הקמת מזכרת בתיה והיה רבם של מייסדי המושבה. על שמו נקראת חוות גן שמואל, יישוב בת של חדרה. עצמותיו הועלו ארצה בסוף שנת 1991 ונטמנו במיבנה חדש שנבנה כהעתק ל"אווהל" שבביאליסטוק פולין, שם נקבר מוהליבר לראשונה, כמעט מאה שנה לפני כן.

בית משק הברון

נבנה בשנת 1892 כמרכז המינהל המשקי של פקידות הברון המקומית. הוא נועד לשימושים אחדים - מחסנים, אורווה ומתבן מרכזיים - לצד משרדים ומגורים של המדריכים החקלאיים. כמוהו הוקמו מיבני משק ברבות ממושבות הברון, אבל כיום זהו הבית השמור והיפה ביותר מביניהם.

המדרשה למורשת הציונות, שבפיקוח האגף לתרבות תורנית, מקיימת סיורים מגוונים במזכרת בתיה ובאזורים אחרים, כגון ימי ראשית הציונות, נופי הכרמל והגלבוע, בעקבות המקורות, אתרי מורשת קרב. לפרטים נוספים בטל' 08-9340034.

ביבליוגרפיה

סיפורי מושבות - מזכרת בתיה - ז' ענר (עורך), משרד הבטחון ההוצאה לאור.

לכו ונלכה - סיורים במושבות העלייה הראשונה - רן אהרונסון, בהוצאת יד בן צבי.

הדרכת קבוצת חיילים
בסיור של מדרשת הציונות

"סוד כל התורה הוא שלום ואהבה"
(הרב שמואל מוהליבר)
לקראת חודש אלול והימים הנוראים
מציעה המדרשה למורשת הציונות במזכרת בתיה, סיור
אלולי קצת אחר...
בעקבות הגבורה, השלום והאמת של ראשוני מזכרת
בתיה.
במהלך הסיור נלך לאור דמותם ומידותיהם של ראשוני
המושבה -
יראי ה' למאוד
יודעי אדמה מנעוריהם
אנשי שלום ואחוזה
וכן נפסע לאור דמותו המיוחדת רבת הפעלים של הרב
שמואל מוהליבר,
חולם ויוזם הקמת המושבה, אליה הועלו עצמותיו ונקברו
באדמתה.
כל זאת בסיור חווייתי, משמעותי ובעיקר... אלולי...
נשמח לשמוע ולהשמיע על כל אלה וכמובן על עוד...
צוות המדרשה למורשת הציונות, מזכרת בתיה
טל' 08-9340034, 052-8990481/2 (אסנת, ענת)

בדרך האתרים - מס' 7

ד"ר עמנואל בן-נאה

נא לזהות את האירועים, האישים והאתרים הקשורים, ישירות או בעקיפין, לחודשים אלול-תשרי המרומזים בכל השאלות/החידות הבאות, לכתוב משפט או שניים על חשיבותם ולשלוח למערכת עד סוף חודש תשרי. יזכה בפרס המצליח לפתור את כל החידות.

ארבעה מחמשת הדבקים כבר מאחורינו ואנו הולכים לקראת, "יוזאת הברכה". וברשותכם נרשה לעצמנו להציץ פנימה, ואת מי מגלות עינינו?

לא תאמינו מה שכותבים עלי!! נביא אחד אמר שאני מלומדת... נביא אחר אמר שמצרים יפיפה כמוני... גיבור "עם קבלות" על גבורתו, אמר שאני מסוגלת אפילו לחרוש, ובספר הראשון במקרא כתבו עלי שאני בעלת צורה גיאומטרית... לא ייאמן, היכן צינעת הפרט?? מילא, אבל בפרשת שופטים אני היא זו שצריכה לשלם על עוולות שעשו ההולכים על שתיים. זה צדק זה!!

אגב, היה לי קרוב משפחה בעל סוף טראגי-משהו. הוא היה איש בריא, דוקא, עד שבא איזה בחור צעיר, שמאלן כנראה ניצל את יראת השמים שלו, ועשה מעשה חד וחותר - לאן הגענו!!

ועוד אגב אחד, אם כבר אני מדברת. יש יישובים בספר הספרים הנושאים שמות בני משפחתי, איזה ייחוס!! התדעו מי הם?

פרשת "כי תצא" לא יכלה להתעלם מהחולשות האנושיות שלכם, והתייחסה גם אלי. באיפיון המיוחד לי מתהדרות גם שבע הולכות על ארבע באחו, גם העלמה, ששמה העברי צמחוני למדיי, שניגשה, וגם זכתה, ב"מיכרז" בעיר הבירה, גם אישה אהובה מאוד, שחשבה שהדודאים מסוגלים לעזור, והתברר לה שלא... וגם אישה שבעלה היה לא-נחמד ומת מהתקף לב, רחמנא ליצלן.

בפרשתכם אני נופלת, נכון, אבל גם מפילה בשבי, אהה!!
הרומאים - צלבו, ועוד איך! והנצלבים לא מתו מיד בגלל מכת שמש, או מאיבוד דם. הם מתו מחוסר אפשרות לנשום, והיה זה מוות איטי וארוך.
האשורים - בעלי הלב הרחום, הוקיעו אנשים, ולא נעים לפרט את התהליך, אבל גם כאן תהליך הגסיסה היה לגמרי לא קצר.
משה, באירוע קשה, מצווה לעשות זאת, וחלוקות הדעות אם אכן נעשה כך.
אישה, שקדה יומם ולילה, בלב מורתח ובתשישות נוראה,
שעוף השמים וחיית השדה לא ינגסו בבשר יקירה.
אבל התורה בפרשתנו מצווה על **קיצור** ההליכים, ואפילו באלה ש"הגיעה להם" במה מדובר?? תעלה ותבוא פרשת "כי תבוא".

רק פעמיים תמצאוני בכל רחבי ספר הספרים.
החוקרים טוענים שאני, שליחה, רק סתם איזה שרץ-עוף.
שמוצאים אותו גם בנבואת ישעיה. יד-על-הלב, נעלבתי!!
בגלל ששמי, ממש באותו איות ובלשון רבים,
זכה להיות בין החותמים על ספר המדבר לליבם של כה רבים.
ועוד קרוב משפחה יש לי, שיש לו חולשה להיתפס ביצורי מים. מי אני??

ניצבות היו רגלינו בפרשת "נצבים". בפרק ל' יש שורות
שהן שירות של אהבה ותקוות מחודשות.
יש בהן מילה מנחה החוזרת שוב ושוב. בארצנו, הכאובה, שלנו,
יש כמה יישובים שפועל זה מצוי בשמם. למשל...
(1) מושב שיתופי וותיק השוכן ליד נהריה.
(2) יישוב קהילתי בשומרון לא רחוק מעיר שבה ארמון.
(3) מושב השוכן במבואות החרמון, כשם בת של נביא ידוע.

(4) מושב בצפון הנגב ששמו כשם פרשה ידוע.

(5) יישוב כפרי בדרום השרון.

(6) יישוב קהילתי בלב גוש עציון.

אנא ניקבו בשמותם, "האזינו" נא. אם השמות של האח"מים

הבאים מובנים לכם תדעו את התשובה בקלי-קלוטו.

נבו-כדנאצר, נבו-זראדן, נבו שזבן. הגילוי הנאות מחייב אותנו

לציין שיש בהם משהו עכום. אבל, שומו שמיים, בגלל שהם כתובת המגורים,

גם בארצנו שלנו פשה הנגע, למשל: ירחו (ולא יריחו), בית ירח, ירח.

למהדרין נוסף, שגם משמעות השם קומראן שייכת לצימקס הזה.

מה לכל האמור פה ולפרשתנו, אתם שואלים (בנימוס המתבקש).

ובכן על הר כזה עומד הוא ובולע בעיניו שלא כהו את נופיה של הארץ,

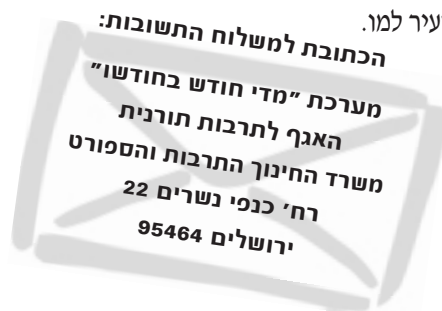
ושפתיו ממללות. אכן, יש מי שיטען שההר שלנו לא שייך למכנה המשותף.

ואנו רק נלחש, בענווה המתבקשת: הואל נא לקרוא בספר במדבר,

בפרק לב בפסוק לה, את הכתוב ואת פירושו!!

עד כאן!! שנוכח שוב לראות ב: ה' מסיני בא - וזרח משעיר למו.

שנה טובה!

או באמצעות הדואר האלקטרוני: tarbut-toranit@education.gov.il

פתרונות לחידון "בדרך האתרים" מס' 5

1. ירמיהו הנביא

ירמיהו בן חלקיהו היה "מן הכהנים בענתות בארץ בנימין". בשל נבואות הפורענות שלו היה ירמיהו שנוא ונרדף כל חייו - על ידי בני משפחתו ועל ידי העם כולו, כולל המלך, השרים והכוהנים. עם כל זאת, נשאר יציב ואיתן, נאמן לה' ולנבואות האמת שבפיו. כאשר הפרו עשירי ירושלים את הברית שכרת צדקיהו עם העם לשחרור בני העם שהשתעבדו לחוב והפכו לעבדים, הנביא הגיב על כך בתוכחה קשה. לאחר חורבן ירושלים והמקדש נשאר ירמיהו בארץ, ולא גלה לבבל, בעיקבות רצח גדליהו בן אחיקם, שמונה על ידי נבוכדנאצר לשמש כנציב על שארית הפליטה, ברח ירמיהו למצרים, עם עוזרו ברוך בן-נריה. מקום מותו וזמן מותו אינם ידועים.

2. חנה סנש

חנה סנש נולדה בהונגריה, ובשנת 1940 עלתה לארץ. בבית הספר החקלאי בנהלל למדה עד 1941 ואז הצטרפה לקבוצת צעירים שבנו את קיבוץ שדות ים ליד קיסריה. ב-1943 עברה מבחנים ובדיקות והתקבלה כמתנדבת לקבוצת צנחנים שמימיתם הייתה לצנוח על אדמת אירופה על מנת להשתתף במאבק למען הצלת יהודים. במרס 1944 צנחה חנה עם חבריה בקרואטיה, ליד הגבול ההונגרי, אך לאחר שחצתה את הגבול להונגריה נתפסה, עונתה והוצאה להורג ב-7 בנובמבר 1944, כשהיא בת 23. שירה המפורסם של חנה סנש הוא "הליכה לקיסריה", שמילותיו הפותחות: "אלי, אלי, שלא ייגמר לעולם".

יישוב שנקרא על שמה - קיבוץ יד חנה, שנמצא במזרח השרון על כביש נתניה טול-כרם, הוקם לזכרה ב-1950.

3. אלעזר בן יאיר

אלעזר בן יאיר היה האחרון משושלתו של חזקיה הגלילי (חזקיה היה המייסד של הכת הקנאית, וייתכן שהיה ממשפחת כהנים, שראו את פנחס בן אלעזר הכהן כראש הקנאים) ומראשי הלוחמים נגד הרומאים בימי המרד הגדול. אחרי שדיכא הצבא הרומי את מלחמת החירות של יהודי ארץ-ישראל, כבש את כל המבצרים והרג רבבות חיילים ואזרחים - נותר בידי היהודים רק עוד מבצר אחד - מבצר מצדה - עליו פיקד אלעזר בן יאיר. כשלאחר מצור ממושך היה ברור שנפילת מצדה בלתי נמנעת, כינס אלעזר בן יאיר את כל אנשי מצדה - תשע מאות ושישים איש, אישה וילד - ונשא בפניהם נאום מזהיר ומלהיב, לשכנעם כי המוות עדיף על פני השתעבדות. וכך, בערב פסח שנת 73 לספירה שלחו מגיני מצדה יד בנפשם והפכו לסמל של העמידה היהודית והמאבק לחירות.

4. דוד בן גוריון

את הנאום המצוטט נשא דוד בן גוריון בשנת 1947, בימי המאורעות הקשים, בפני ועדת החקירה שנשלחה לארץ ישראל מטעם האו"ם. על הקמת ועדה מיוחדת (אונסקו"פ), שתחקור את הרקע למצב בארץ-ישראל ותמליץ על פיתרון, הוחלט במושב המיוחד של העצרת הכללית של האו"ם באפריל 1947, לאחר החלטת ממשלת בריטניה להעביר את בעיית ארץ-ישראל לאו"ם. ביוני-יולי 1947 ביקרה הוועדה בארץ, ועל בסיס מסקנותיה בכ"ט בנובמבר 1947 התקבלה החלטת האו"ם על הקמת מדינה יהודית בארץ-ישראל.

שמות הפותרים לחידון "בדרך האתרים" מס' 5

אריאל בולשטיין - ראשון לציון

עמוס רובין - גבעת שמואל

יהודית תובל - רחובות

ליה ירד - עצמונה.

חומר עיוני למדריכה

נפלאות דרכי ד'... בחשבוננו של עולם...

חכם אהרון, יהודי יקר אזרח רוסיה שנדד רגלי מרוסיה לארץ-ישראל, בראשית המאה, לאחר שנחטף על ידי חיילי הצאר שביקשו להעבירו על דתו...

בנדודיו הרבים ממרחקים הגיע לארץ הקודש וקבע משכנו במירון, ליד ציון רשב"י.

שנים קיבל על עצמו להחזיק את הצאן בנאמנות ובמסירות נפש, כדרכו. התמיד בתפילותיו לכלל ישראל והיטיב לאורחי המקום במאכל ומשתה ממשכורתו שהקדישה לכל נצרך, אהוב היה על הבריות עובד ד' מאהבה ומיראה כאחת.

מספר ר' יוסף הגלילי, כאשר הזקין חכם אהרון, אושפז בבית חולים בצפת ומחלתו קשה. קשה היה אז לבית חולים לסעדו, כי היה מרותק למיטה... היה קשה. רבים באו לבקרו ולשאול בשלומו, אך איש לא לקחו לטיפול אפילו בכסף מלא.

בודד היה ואין לו גואל...

פעם ביקר הרב גץ זצ"ל בבית חולים, ראה אותו ונקשר אליו, ישב ארוכות וקיים מצוות ביקור חולים כהלכתה. לבסוף החליט ועל דעת אשתו להביאו לביתו במושב. כאן סעדו אותו הגברים... הוקצה לו חדר נפרד וטיפלו בו במסירות רבה. חסד לשם שמים.

ערב שבועות הרגיש חכם אהרון שקיצו קרב. ביקש את הרב של צפת, ששמר תכריכיו וצוואתו והזכיר כי הכין לעצמו קבר במירון סמוך לרשב"י. בפרוס החג התפללו סמוך למיטתו, עשו קידוש והטעימוהו יין, אחר כך הפנה ראשו לכיוון מירון, מילמל 'קריאת שמע' וכולם מצטרפין... ובקדושה ומתוך מצווה יצאה נשמתו בטהרה ביום הקדוש.

המתפללים המשיכו תיקון ליל שבועות והשלימו תהילים לעילוי נשמתו - נשמה גדולה. משום כבודו של חכם אהרון, שדמה לאהרון הכהן במידותיו, אמר הרב גץ "ותמת מרים ותקבר שם", קבורתו סמוך למותו, שלא להלין את המת. הזמין צירקסים מכפר ריחניה הסמוך שנשאו מיטתו למירון, שם כמתוכנן נטמן במקום שהוכן לו.

רישומו של האיש, הצדיק הנסתר וסיפור המעשה - הותיר רושם עצום במקום ועד היום מעלים את זכרו ילדי המושב שנקראו בשמו, ומיוחסים לו מעשי ניסים והתגלות בחלום.

נסתרות דרכי ד'?

שמעון עזר

תיקון המידות כתוצר של חשבון נפש מצד האדם

טבעי הוא הדבר לערוך חשבון נפש בכל יום ובמיוחד לקראת הימים הנוראים, עם סיום השנה. לבחון היטב את מעשינו ביחס למידות שבין אדם לחברו ובין אדם למקום. לא בכדי, היחס ההגון שבין אדם לחברו, מהווה תנאי בל יעבור ליחס ההגון שבין אדם למקום. ואכן, המשנה במסכת יומא (ח, ט), מדגישה כי: "עבירות שבין אדם למקום - יום הכיפורים מכפר, עבירות שבין אדם לחברו - אין יום הכיפורים מכפר עד שירצה את חברו". הריצוי הוא במשמעות של פיוס רוחני, וזה יכול להיות גם גשמי, במובן של פיצוי על נזקים כלשהם.

היחס שבין אדם לחברו הוא מאוד מורכב ורגיש, שכן, בניגוד למלאכים שבשמיים אשר חיים חיי רוח נטולי גשמיות, בעולמות העליונים, אנו בני האדם בעולם הזה חומרניים מאוד ונוטים להיפגע מהשני ואף לפגוע בו. רמת הפגיעה היא אינדיבידואלית ומשתנה מאדם לאדם לפי האופי, אבל הפגיעה היא מכל מקום פגיעה. מכאן, ההבדל התהומי שבקלות המפתיעה לכאורה, בתיקון יחס לא הולם של האדם למקום. בעוד שתיקון היחס בין הבריות הוא מאוד מורכב, לעומתו, הפגיעה בזולת מבחינה מעשית, באה לידי ביטוי בעיקר כתוצר של אי הבנה בין הבריות כתוצאה של פער מנטלי. לדאבונו קורה לעיתים, שאנשים מתנהגים שלא ביושר, כאשר אינם מיישמים את מוטו הפְּנוּת שאליו יש לשאוף ולומר את מה שבאמת חושבים, אלא נוקטים: "אחד בפה ואחד בלב" (מסכת פסחים ק"ג, ב) - אמירה שאין בה פְּנוּת, המסתירה את המחשבה האמיתית שבלב. על האדם, להיות טהור אמיתי למען חיים תקינים ולדבוק אך ורק באמת לאמיתה. אולם לדאבונו כאמור, לא תמיד המציאות כזו, ומכאן אי ההבנות והבעיות.

השאיפה מלכתחילה כמובן, היא למנוע את התופעות השליליות, על מנת שלא להגיע לאי הבנות. אולם כרגע אנו נאלצים לעסוק כבר בדיעבד לאחר מעשה. מי שפגע בחברו, עליו לפייסו ולרצותו, להביע חרטה על מעשהו, בצירוף הבטחה כי הדבר לא יישנה, כאשר הוא מודע לכך שעשה את מה שלא היה צריך להיעשות. בהבעת החרטה, משפיל הפוגע ומבייש עצמו בפני האדם הפוגע, וזה המרכיב היסודי שבבקשת הסליחה. כנגד זה, על הפוגע לקבל את חרטת הפוגע, כאשר הוא סולח ומוחל לו מכל הלב ומקבל את בקשתו לסליחה שאף היא מכל הלב. כך הם פני הדברים במישור החומרי-גשמי שבין האדם לחברו. אולם לעומת זאת, במישור הרוחני-עילאי שבין האדם למקום, מספיקה החרטה על העבר וקבלה בהווה לעתיד, שהרי אלוקים שבשמיים, נשגב מכל האדם עלי אדמות. ההבדל בין שני המישורים, הינו למעשה הבדל חדשני ומהותי לנסיבותיו. שהרי, הרמה האנושית הנחותה מהרמה האלוקית-עילאית, היא מורכבת ומסובכת יותר, הלכה למעשה, במעבר שבין התיאוריה לפרקטיקה.

לכתחילה, מומלץ מאוד לכל אחד ואחד, לעבוד על המידות שבהתנהגות שבין הבריות, להתרחק מן השלילה ולשאוף אל החיוב. תיקון המידות באופן אידיאלי-פרקטי, בא לידי ביטוי מעשי בשבירת המידות, באמצעות איפוק וסובלנות: פחות לכעוס ופחות להתרגז, מתוך שאיפה מתמדת לחיוביות, בהשכנת שלום בין הבריות, כדברי הלל הזקן, מגדולי חכמי ישראל בתקופת הבית השני (סוף המאה ה-1 לפנה"ס ותחילת המאה ה-1 לספירה), כמובא במסכת אבות (א, יב): "הָיִי [=תהיה] מתלמידיו של אהרן: אוהב שלום ורודף שלום, אוהב את הבריות ומקרבן לתורה".

בכל הדורות מאז ומעולם, הדגישו חז"ל חזר והדגש, את החשיבות של פיוס הזולת יחד עם הסליחה שבלב ברמה הגבוהה והישיירה, ביחס פוגע-נפגע. לא בכדי נעשה הדבר. הסיבה המרכזית נעוצה כאמור, בחומריות האדם המביאה אותו להתנהגות שלילית ולא רצויה. השאיפה האידאלית היא תיקון העולם בעזרת תיקון המידות, על מנת שלא להגיע לאי הבנות ומחלוקות. כבר הלל הזקן שהזכרנוהו לעיל, הדגיש כהוראה של עצה טובה, כמובא במסכת אבות (ב, ד): "אל תדון את חברך עד שתגיע למקומו" - אל תדון, אל תאשים את חברך בטרם ניסית להעמיד את עצמך במצבו. לא במקרה, הדגישו אפוא גדולי ישראל את החשיבות של הפיוס והסליחה בין אדם לחברו, במישור הרוחני-גשמי. הרי הרמב"ם למשל, הנשר הגדול, רבן של ישראל, ענק הענקים, מגדולי הראשונים, מקורדובה שבספרד (המאה ה-12 - תחילת המאה ה-13), ראה בנושא התשובה המורכב מווידוי, חרטה, סליחה ומחילה, מצווה הלכתית מעשית הלכה למעשה ככל המצוות. לפיכך, כלל הרמב"ם את נושא התשובה בחיבורו ההלכתי המונומנטלי הי"ד החזקה - משנה תורה בספר המדע וייחד לו עשרה פרקים! כל זה נועד למען זיכוי הרבים בעריכת חשבון נפש הולם וראוי כדי לתקן ולשפר את המידות בין אדם לחברו ובין אדם למקום.

ד"ר אברהם גוטליב

אני אוהב לרכל

אני אוהב לרכל. למה לא לרכל קצת! לא כל היום, אבל מדי פעם. זה נעים, זה מעניין, זה מענג לחטט קצת בחיים של הזולת. זה מסקרן. אין כל כך הרבה הנאות בחיים, ורבות מהן עולות כסף. מה רוצים ממני? שאהיה עסוק מבוקר עד ערב בדברים רציניים, מועילים ונעלים! אדרבה, עלי להיות אסיר תודה על ההזדמנות לעונג שהחיים מציעים לי.

לפעמים אני חש לחץ ופעילות זו מרגיעה. בקיצור, אני אוהב לרכל. יש, לדעתי, אנשים העושים דברים גרועים יותר: צפייה בטלוויזיה והימורים. אני לא הכי גרוע ואני לא צריך להתייגר על עיסוק תמים זה. תוהה תכופות בתוכי, אבל אני חייב להודות שאני לא מצליח לשכנע את עצמי, כי בטלוויזיה, בהימורים - אני מזיק לעצמי, ופה אני מזיק לאחרים. זה מפריע לי. "אתה מצער אחרים", אומרים לי, ויש לי פרפורים בבטן.

ושוב אני חושב, מה בכך אם אני מזיק לאחרים. בחיים, כולם מזיקים לכולם, החיים הם גיוגל וכל דאלים גבר. למה לתת לאחרים לגבור עלי? מי שחזק, מנצח, - כך אמר דרווין. שמעתי מבולוגים אבולוציוניים שרכילות היא כלי להישרדות. וכי בעולם המסחר והעבודה לא צריך מרפקים! לי אין מרפקים, אז אשתמש בפי, זה הנשק שלי, הנשק של מי שאין לו מה להסתיר. זה טוב במיוחד במאבקים פוליטיים. לפוליטיקאים יש כוח ואני אזרח מן השורה. בסופו של דבר, גם הם משתלטים עלי ורכילות היא דרך לחתור תחת מערכות הכוח והשליטה. יש עיוותים רבים, פערים חברתיים, פיטורים והטבות אצל בעלי הכוח - וזו דרכי להילחם נגדם. תחי הרכילות! שימושית מאוד! יש לי זכות לדעת! די. שיכנעתי את עצמי. אבל קול קטן לוחש לי: "לאדם יש זכות לפרטיות. עניינים אישיים של אחרים אינם עסק שלך - לא אלה של פוליטיקאים וכל שכן לא אלה של סתם בני אדם". ואני משיב לו: "אלה אינם עניינים של אחרים. אם זה מעניין אותי, זה עניין שלי. אני אוהב להרחיב ידיעותיי על התנהגותו וטבעו של האדם. זה עוזר לי להבין

מה קורה בסביבתנו". והקול הקטן משיב לי: "אני שמח מאוד על כך, אז למד ספרי מדע. שים בספרייתך במקום לחטט בפרטיות של הזולת".

טוב, טוב, אני מנחם את עצמי. ממילא שום דבר ושום אדם אינו שלם בעולם. נכון שפה ושם יש חסרונות קטנים ברכילות אבל ראו את יתרונותיה. כבר שכחתי מה הם אותם היתרונות אבל כמדומני שיש. עובדה שהחוק אינו אוסר רכילות.

אמנם הרומאים הענישו קשות מוציאי דיבה על ידי גלות ועבודת כפיה - אבל אין זה מחייב אותי, אינני רומאי. גם משה רבנו כתב בתורתו "אל תלך רכיל", אבל שמתי לב שדתיים רבים אינם מקפידים על כך. לכן גם אני אמשך בתחביבי זה.

אבל רגע! ודאי אינך רוצה שירכלו עליך, אז אל תרכל על אחרים. מה ששנוא עליך, אל תעשה לאחרים, אמר החכם היהודי הלל. אם לך יש זכות לדעת על הזולת, אז גם לזולת יש זכות לדעת עליך. זכור: קל לרכל, אבל מכאיב להיות מושא לרכילות, וקשה מאוד להיפטר ממנה. היא סתם רשעות! לכן טוב תעשה אם גם לא תקשיב לה. סתום אוזניך, סתום עיניך! החרם עיתונים המשמיצים את יריביך הפוליטיים, גם אם אותו עיתון משרת את הקו הפוליטי שלך. הזו תפארתך להרשיע!?

בניסיון אחרון להציל את העיסוק האהוב עלי, טענתי לעצמי: ייתכן שהזולת אינו רוצה שירכלו עליו אבל אני כן רוצה לרכל. כל השאלה היא - רצונו של מי יש להעדיף, איש איש ורצונו, ועבורי רצוני עדיף מרצונו. אך מיד שמתי לב שאמרתי שטות. הרי את רצונו של מי מחשיבים: זה של בעל העבדים או זה של העבד, זה של האנס או זה של הקרבן?

בסדר, קיבלתי.

לא אשתמש יותר בפי או בעטי, באוזניי או בעיניי - כדי להרבות סירחון. מצאתי להם שימוש יותר מרנין: להרבות אהבת הזולת ולראות מעלותיו. באמת יותר טוב.

על פי הרב שלמה אבינר

א. מדיני הימים הנוראים

חודש אלול הוא חודש הרחמים והסליחות.

שלוש דרכים, מונים מקורותינו, כדי לזכות בדין: **תשובה, תפילה וצדקה.**

התשובה הזאת מועילה רק לעבירות שבין אדם למקום. על עבירות שבין אדם לחברו אין יום הכיפורים מכפר, עד שיפייס את חברו. ויהא אדם מוחל לחברו בלב שלם.

החל מראש חודש אלול עד שמיני עצרת נוהגים לסיים את תפילת שחרית וערבית ובתפילת מנחה (בקהילות מסוימות) במזמור **"לדוד ז' אורי"** (פרק כז בתהלים). בראש השנה ממליכים את הקב"ה כמלך.

בו ביום שוקלים את זכויותיו ועוונותיו של כל אדם. לכל אדם ניתנת האפשרות לחזור בתשובה עד יום הכיפורים, סוף עשרת ימי תשובה.

מצוות ומנהגים רבים הנוהגים בראש השנה נותנים ביטוי למהותו של היום (אכילת מאכלים סמליים, תקיעת שופר, תשליך, ברכות ואיחולים לשנה טובה ועוד).

יום הכיפורים

יום הכיפורים הוא היום הקדוש והמקודש ביותר בעם ישראל כפי שמכונה "שבת שבתון". ביום זה מרגיש כל יהודי את ייחודו של עם ישראל. העם כולו שובת ממלאכה ומרבית היום שוהים בבית-הכנסת בתפילות ובתחנונים.

ביום הכיפורים אנו מענים את נפשותינו. לא אוכלים ושותים, לא רוחצים, לא סכים בשמן ותמרוקים, לא נועלים נעלי עור ולא מקיימים יחסי אישות (**"חמישה עינויים"**).

תפילה אופיינית ליום הכיפורים היא **הוידוי**, שריד מתפילתו של הכהן הגדול ביום הכיפורים כשבית המקדש היה קיים. אחרי חורבן הבית קבעו חז"ל שעל כל אדם מישראל להתוודות.

ב. מדיני חג הסוכות

בחג הסוכות אנו מצווים לשבת בסוכה שבעת ימים.

- גובה הסוכה צריך להיות לא פחות מעשרה טפחים ולא יותר מעשרים אמה. רוחב הסוכה צריך להיות לא פחות משבעה טפחים על שבעה טפחים (בערך 57.2×57.2 ס"מ) (על פי רא"ח נאה), או 70×70 ס"מ (על פי החזון איש).
- סוכה חייבת בשלוש דפנות, שיכולות לעמוד בפני רוח מצויה. צריך שהצל יתפוס משטחה יותר מאור השמש (**צילתה מרובה מחמתה**) ושלא יסתיר את אור הכוכבים בלילה.
- אין מסככים את הסוכה אלא בדברים שהם גידולי קרקע, אך לא בדברים הנאכלים (פירות וירקות). בדרך כלל משתמשים בענפי עצים.
- מצוות **"נוי סוכה"** היא לקשט את הסוכה בקישוטים, בכלים נאים ובשבעת המינים שבהם נשתבחה ארץ-ישראל.
- בחג הסוכות בערב לאחר צאת הכוכבים כשחוזרים מבית-הכנסת, נכנסים לסוכה ומברכים ברכת **"לישב בסוכה"**, בעת הקידוש על היין. כמו כן מברכים ברכת **"שהחיינו"**. בשאר הימים מברכים רק ברכת **"לישב בסוכה"**.
- יש לאדם לאכול ולשתות בסוכתו, ללון בה ולעשות בה את ימי החג (על-פי פירושו של הפסוק **"בסכת תשבו שבעת ימים, תשבו"**, כעין תדורו).
- נוטלים **ארבעת המינים**: לולב, אתרוג, הדסים וערבות בכל יום מימי החג (חוץ משבת). בפעם הראשונה מברכים ברכת **"שהחיינו"** לאחר ברכת **"על נטילת לולב"**.
- אוגדים את הלולב עם ג' הדסים לימין שדרתו וב' ערבות לשמאלו. מחזיקים באתרוג ביד שמאל ובלולב ביד ימין. שדרתו של הלולב צריכה להיות לפחות 32.7 ס"מ (על פי רא"ח נאה) או 40 ס"מ (על פי החזון איש) ושדרתו של הלולב צריכה להיות גבוהה טפח מקצה ההדסים והערבות.
- אף-על-פי שבכל החגים מצווים אנו על השמחה, **בחג האסיף** מצווים אנו עליה כפליים.
- בליל השישי של חג הסוכות יש נוהגים להיות ערים כל הלילה ולעסוק בתורה ואומרים **"תיקון ליל הושענא רבה"**, וב"הושענא רבה" מקיפים את הבימה שבע פעמים עם הלולב ומרבים בתפילות הושענות על המים. לבסוף מניחים את הלולב ומקיימים מנהג נביאים קדום שהוא **חיבוט ה' ערבות על הקרקע**. כמו בד' המינים, יש המהדרים לקחת ערבות מהודרות כשם שלוקחים אתרוג והדסים מהודרים כדי לקיים **"זה א-לי ואנוהו"**. מקובל שב"הושענא רבה" נחתם סופית דינו של אדם.
- לאחר קיום מנהג חיבוט הערבה שמים את הערבות במקום מכובד.

ג. מדיני שמיני עצרת

- בקידוש ליל החג אומרים ברכת **"שהחיינו"** ו**"שמיני חג העצרת הזה"**.
- בלילה וביום מוציאים את כל ספרי התורה מארון הקודש ומקיפים עמם שבע **הקפות** סביב הבימה ובכל הקפה רוקדים ושרים ואומרים פיוטים בשמחה גדולה.
- יש נוהגים לקרוא בתורה בליל שמחת תורה.
- בקריאת התורה בשחרית קוראים פרשת **"וזאת הברכה"** ומעלים את כל הציבור ואף את כל הילדים לברך על התורה (**"כל הנערים"**).
- קוראים למכובדי הקהילה לסיים ולהתחיל את התורה. המסיים נקרא **"חתן תורה"** והמתחיל נקרא **"חתן בראשית"**. ומתחילים לקרוא מבראשית עד סוף פרשת **"ויכולו"** כדי להראות שחביבה עלינו התורה. לפני תפילת המוסף מזכירים את הנשמות **בתפילת יזכור**.
- בתפילת מוסף אומרים **תפילת הגשם** ומזכירים **"משיב הרוח ומוריד הגשם"**.
- יש הנוהגים לעשות **הקפות שניות** במוצאי החג כדי להמשיך את רוח האחדות שאיפיין את ימי החג.

ממנהגי שמחת תורה בעדות שונות

- **זריקת ממתקים** - יהודי מרוקו היו נוהגים לזרוק על המקיפים דברי מתיקה (עוגיות ופרות).
- הנשים נהגו לשים על ספרי התורה צעיפים, טבעות ותכשיטים.
- בליל שמחת תורה נהגו לאכול כרוב בשומן עם נופת מתוק.
- אכילת כרוב - רמז לתורה שהכרובים היו על ארון העדות.
- נופת שהתבשל בו הכרוב יש גם כן זכר לתורה, כמו שנאמר **"דברי תורה מתוקים מדבש ונופת צופים (מיני צוף המתוקים ביותר)."**
- יהודי אפגניסטאן היו מקשטים לכבוד שמחת תורה את בית הכנסת בשטיחים ובמרבדים מרהיבים, מסדרים פרות סביב ספרי התורה שאותם מקיפים שבע הקפות ובמוצאי היום מוכרים את הפרות הללו לקהל כי היו אומרים שיש סגולות לפרות הקדושים האלה לרפא בהם כל מחלה וכי הם מבטיחים פרנסה טובה לקונים.
- יהודי מצרים נהגו לשטוח עשבים בבית הכנסת בשמחת תורה ובחג השבועות.
- בקרב יהודי תימן יש רק חתן אחד והוא גם **"חתן תורה"** וגם **"חתן בראשית"**.
- יהודי קוצ'ין מסיימים ההקפות כשהם מלווים את זקן הקהל מבית הכנסת לביתו. לכל אורך הדרך בוקעים שירים המביעים הערצה וחיבה למי שזכה לאריכות ימים והיותו נושא דגל המסורת, כאילו אומר הקהל אין התורה חלילה סגורה בהיכל, אלא חיה היא וקיימת בדמות זקני העדה.

		5	4		3	2	1	
				8		7		6

לוח המודעות מס' 145

תשבץ לחגי תשרי / שילה הרשושים

8		7	6	5		4	3	2		1
	12			11					10	9
	16				15	14				13
		20	19					18		17
		24		23		22				21
			28	27			26	25		
									29	
33				32				31		30
	39	38			37	36			35	34
			42				41		40	
48	47			46		45	44			43
		52		51				50		49
								53		

	15		14
18	17		
			20
	23		
	25		

במאוזן - מימין לשמאל:

(2) כינוי לראש השנה וליום כיפור (9; מושב בשרון; 11) שופט וממליך מלכים מקראי; (13) סימן; (14) דבר המבוטא כיוצא דרך חלל האף; (16) מספיק; (17) אשת אלימלך וקנתו של דוד המלך (מגילת רות א'; 19) צורך רב; (21) קיבוץ בערבה; (22) הזכר בעיזים; (24) אחת מעונות השנה; (25) איבר התעופה של העופות; (27) שדה בארמית (דניאל ט'); (29) שני ימי ראש-השנה נחשבים כך, בארמית (2); (31) תמים, צדיק; (32) מקום עשיית יין; (34) עיר בגליל-המערבי, בה הקים ר' יחיאל מפריס, מגדולי בעלי התוספות, את ישיבתו לאחר שעלה לארץ בעקבות גזרת שרפת התלמוד (1244); (36) חריץ שנחרש באדמה; (38) צינור מעבר המזון מבית-הבלעיה; (40) נעימות, נועם (משלי ט"ז); (42) נביא בימי ירבעם מלך ישראל ואביו מלך יהודה (דברי הימים ב' י"ג); (43) חוט מתוח למדידה (ישעיהו מ"ד); (44) פיסיקאי גרמני (1845-1923), מגלה הקרינה הקרויה על שמו, על תגליתו זכה בפרס נובל הראשון בפיסיקה (1901); (47) בהמה ששימשה להקרבת קורבנות; (48) מוסד-לימוד תורני; (50) רפסודה בלעז; (52) כינויו של עם ישראל (2) (מסכת גיטין כג.:

במאונך - מלמעלה למטה:

(1) כינוי לאבות האומה וגם שמו העברי של חודש תשרי (כ"מ, מלכים א' ח'; 2) גיל הנישואין לפי המשנה (מסכת אבות, פרק ה' משנה כ"א); (3) פרשה בחומש בראשית; (4) הסתכלות; (5) זבל כימי; (6) צי מלחמה; (7) מילת זירוז; (8) תפילות הנאמרות בחודש אלול ובימים הנוראים; (10) כינוי למנהיג; (12) בלבוש זה היכה אליהו הנביא על הירדן (מלכים ב' ב'; 15) מכה, מהלומה; (18) קטע מתפילת מוסף הנאמרת בראש השנה; (20) כינוי לבית-המקדש (2) (ירמיהו י"ז); (22) אחת מעשר הספירות בקבלה; (23) אחד מקולות השופר; (26) בהרת-קץ, כתם על העור; (28) חלל; (30) חבר; (33) כתב-כריתות; (35) אלוהי מואב (במדבר כ"א); (37) לחש, חרש (שופטים ד'); (39) קרן-אייל, משמש בקודש בראש-השנה; (41) מתנה למקדש; (42) ייסור, פעולה הנעשית על הנפש ביום-הכיפורים (ויקרא כ"ג); (43) אבי שאול המלך (שמואל א' ט'); (45) מספד, קינה; (46) סיג; (48) שוקת (בראשית ל'); (50) עיר במצרים בה הקימו יהודיה מקדש; (52) כינוי ליישוב השוכן ליד עיר גדולה (שופטים א').

ראה פתרונות בסוף הגיליון

פסיפס קהילות ישראל

מאת שמחה סיאני

יהודי מצרים - חלק ראשון

תולדות קהילת יהודי מצרים הן הארוכות ביותר מבין תולדותיה של גולה יהודית כלשהי. משם יצאו שבטי ישראל לארץ הייעוד במאה ה-13 לפנה"ס. אולם נראה, על פי העדויות, שהנוכחות היהודית במצרים לא פסקה כמעט לאורך כל השנים. פפירוסים עתיקים מלמדים כי כבר במאה השביעית לפני ספירת הנוצרים, בתקופת מנשה מלך יהודה ישבו בעיר ייב בני שבט יהודה. הם הגיעו למקום בתור יחידות צבאיות שהופקדו מטעם השלטון המצרי על שמירת קו הגבול הדרומי. תפקיד זה של היהודים, נמשך גם בימי שלטון היוונים, החל במאה הרביעית לפנה"ס, וגם בתקופת שלטון הפרסים, החל במאה השישית לפנה"ס.

במהלך אותן השנים התיישבו במקום גם יהודים אזרחים שעסקו במסחר. החיילים והאזרחים יחד, היו בעלי אדמות ובתים, הקימו משפחות ושמו בקפדנות על אורח חייהם היהודי. עדות לכך, בית המקדש המפואר בייב, אשר על מזבחו העלו עולות ומנחות (בית המקדש חרב בשנת 411 לספירת הנוצרים).

בזמן תלמי הראשון (323-283 לפסה"ג) הובאו למצרים שבויים רבים מארץ יהודה. בנו, תלמי השני (פילדלפוס), שיחרר שבויים אלה, הושיב אותם ביישובים משלהם וטיפח אותם כדי להבטיח את נאמנותם. בעת הזאת תורגמה התורה ליוונית (תרגום השבעים). קהילת יהודי אלכסנדריה, שהייתה אז המטרופולין במצרים, נעשתה לקהילה חשובה ביותר.

על פי העדות, בתלמוד הבבלי (מסכת סוכה דף נא), מתברר שבקהילה הזאת היה קיים בית כנסת מרכזי מפואר ביותר, אשר שירת מספר רב של יהודים. לקהילה הייתה הנהגה של זקנים, שמספרם היה כנראה כמספר חברי הסנהדרין בארץ ישראל. ביניהם היו בעלי מלאכות ואומנויות והשפעתם על מצרים הייתה רבה ומכובדת.

בתקופה ההלניסטית ובתקופה הרומית היו יהודי מצרים, ובייחוד העשירים שביניהם, מעורים בעולם התרבות ההלניסטי, אבל רובם המכריע של היהודים, שמר בעקביות ובגאווה על אורח חיים יהודי, טיפח אירגון קהילתי אוטונומי וראה את עצמו נאמן לעם ישראל ולתורתו.

במקביל להצלחתם החומרית והרוחנית של היהודים במצרים, התפתחה מאז ימיו של הכהן המצרי מנטו, מסורת אנטישמית מפותחת, שהתבטאה בספרות שנאה רחבת היקף. מסורת זאת נמשכה בתקופת הרומים, ואף הביאה בכנפיה התפרצות אלימה של היוונים נגד היהודים בשנת 38 לספה"נ.

היוונים התנכלו לרבעים היהודיים, רצחו יהודים רבים, בזזו רכוש, חיללו בתי כנסת והעמידו בהם צלמים. במר להם, מינו היהודים משלחת שנסעה לרומא, כדי לבקש את עזרתו של הקיסר. בראש המשלחת עמד החכם והפילוסוף היהודי המפורסם ידידיה (פילון) האלכסנדרוני. הקיסר קליגולה, שילח אותם בבושת

פנים. כך קרה בימי הקיסר נירון. כאשר היהודים באלכסנדריה התקוממו נגד היוונים הרודים בהם (בשנת 66), לגיונות רומא דיכאו את ההתקוממות והרגו חמישים אלף מיהודי אלכסנדריה.

מרד נוסף של היהודים פרץ בשנים 115-117 לספה"נ, בימי הקיסר טריינוס. רק התערבותם של הרומאים הצליחה לדכא את המרד ולהכות בקהילת מצרים מכה קשה שממנה לא התאוששה במשך תקופה ארוכה. איזכורים על קיום קהילת יהודים באלכסנדריה, מופיעים רק מהמאה הרביעית, אבל הקהילה שהמשיכה להתקיים, הייתה מצומצמת ביותר. בשנת 415, נערך פוגרום ביהודי אלכסנדריה והם נצטוו לעזוב את תחומי העיר.

שינוי משמעותי במעמד ובהיקף של היהודים במצרים חל עם הכיבוש המוסלמי של מצרים (639-642). תחת שלטון האיסלאם, היהודים הפכו להיות בני חסות. היהודים נצטוו לשלם מיסים והוגבלו, באופנים שונים (תנאי עמר). נאסר עליהם לשרת בפקידות הממשלתית, לבנות בניינים גבוהים, להקים בתי תפילה, ללבוש בגדים שיזהו אותם כלא מוסלמים ועוד. עם זאת, נהנו היהודים בפועל מסובלנות רבה מצד השלטון.

עם התפתחות העיר אלקהרה, הלא היא קהיר, רבים מהיהודים התיישבו בה. כך למעשה התרכזו יהודי מצרים בשתי הערים הראשיות, שנקראו בעברית: "נא אמון" - היא אלכסנדריה, ו"מצרים" - היא קהיר. רק מעטים מהם חיו בכפרים ליד הדלתא ולאורך הנילוס. פרטים לגבי חייהם של היהודים באותה עת, נתגלו ונחשפו בגניזה הקהירית אשר נתגלתה ב-1896 על ידי שלמה זלמן שכטר.

הגניזה הקהירית נמצאה בעליית הגג של בית הכנסת "עזרא", שנבנה בשנת 882. בגניזה נתגלו אוצרות רבים של ספרות יהודית, תעודות היסטוריות ומסמכים כגון: רובו של ספר בן סירא, תרגומים יווניים של המקרא, פיוטים עתיקים ועוד. רוב החומר מרוכז באוניברסיטת קיימברידג' ותצלומים של פריטי הגניזה, נמצאים במכון הגניזה באוניברסיטה העברית בגבעת-רם ירושלים.

החברה היהודית במצרים כללה: רופאים, דיינים וסוחרים עשירים, בעלי מלאכה ועובדי כפיים. המעמד החברתי נקבע גם לפי ייחוס משפחתי, השכלה תורנית וההתנדבות בשירות הציבור. אחד האישים הבולטים ביותר בתקופה זו הוא רב סעדיה גאון (רס"ג), אשר נולד בשנת 882 במחוז אלפיוס.

ימי בחרותו וצעירותו של רס"ג עברו במצרים. הוא עסק בלימודים תורניים, בפילוסופיה כללית ובתורת הלשון. אלה נתמזגו באישיותו התקיפה והמיוחדת ובכישרונות יוצאי דופן, אשר הכשירוהו למנהיגות עתידית בכל העולם היהודי. רב סעדיה גאון הטיל את רוב משקלו בוויכוחים ההלכתיים מול הקראים ולמעשה, הוביל את היהדות העולמית לכיוונים חדשים. בזכותו, התקבלה שיטת חכמי בבל בקרב כל העם ואחדות עם ישראל בכל הסוגיות הקובעות בחיי היום-יום נשתמרה. במרוצת הזמן, עבר רב סעדיה גאון לבבל, שם נתמנה למשרת "גאון" והיה לראש ישיבת סורא.

רס"ג חיבר במרוצת שנות חייו, מספר יצירות שהיוו תשתית לפעילות הדתית, הרוחנית והתרבותית היהודית מאז ועד ימינו. תחומי יצירתו כוללים יצירות בתחום הפילוסופיה, בחקר הלשון העברית, בפרשנות המקרא ובעיצוב סידור התפילה.

בשנת 942, בהיותו בן שישים שנה בלבד, נפטר רב סעדיה גאון בן יוסף אלפיומי בבבל, מבכירי בניה של יהדות מצרים ומענקי הרוח של תרבות ישראל.

לא עבר זמן רב, ובקרב יהודי מצרים החל את פעילותו רבי משה בן מימון (הרמב"ם 1135-1204). הוא נולד בקורדובה שבספרד, ועזב אותה עקב הדיכוי המוסלמי, עבר למרוקו ולבסוף התיישב במצרים בעיר אלפוסטאט.

הרמב"ם, שבשנה שעברה ציינו 800 שנה לפטירתו, העשיר את היהדות בכל היבט אפשרי, הנהיג בפועל את יהודי מצרים והשפיע על כל סדרי חייהם, ועליו נאמר, כי "ממשה עד משה לא קם כמשה". בין חיבורי הרמב"ם: משנה תורה, מורה נבוכים, פירוש המשנה ועוד.

לאחר מותו של הרמב"ם, עברה ההנהגה לבנו אברהם. אולם, עם כיבוש מצרים על ידי הממלוכים, הורע מצבם של היהודים. הממלוכים גזרו גזירות קשות על היהודים במאות 13-15, ותקפו אותם בחוצות קהיר.

רבי עובדיה מברטנורא (מפרש המשנה) שעבר במצרים ב-1481 בדרכו לארץ ישראל מספר, כי בקהיר מצא כ-700 משפחות של יהודים, ביניהם קראים, רבנים וגם כ-50 משפחות אנוסים שהגיעו מספרד למצרים. גם לאחר גירוש ספרד (1492), הגיעו לשם גולים רבים אשר הוסיפו רבות לחיים התרבותיים והקהילתיים של יהודי מצרים.

יהודי מצרים תחת השלטון העות'מני נהנו מפריחה חברתית ותרבותית, מכיוון שהשליטים התורכים העות'מנים, שכבשו את מצרים בשלהי המאה ה-15, גילו סובלנות ורוחב לב כלפי הנתינים היהודים.

אף שיהודי מצרים באו ממקומות שונים וחיו כקבוצות מאוגדות על פי מוצאן, היהודים הוותיקים במצרים, המוגרבים וגולי ספרד, קיימו הנהגה ארצית משותפת. השליטים העות'מנים מינו יהודי למשרת שר האוצר במצרים והלה הפך להיות למנהיג כלל היהודים וזכה לתואר "צ'לבי". לצידו פעל רב ראשי, שבאחריותו התחומים ההלכתיים והמשפטיים הנוגעים לקהילה היהודית.

בין הרבנים הידועים בתקופה זו, היו בעלי הלכה וקבלה גם יחד, כמו רבי דוד בן אבי זמרה (הרדב"ז) ורבי בצלאל אשכנזי. תלמידם המצוין היה בחור יליד ירושלים בשם יצחק לוריא (האר"י - האלוקי רבי יצחק). בצד הישגיו בתחום תורת הנגלה, עסק האר"י בהעמקה בתורת הקבלה והתבודד באחוות דודו על אי במרכז הנילוס, ליד קהיר. כשהיה בן 35 עלה לארץ ישראל והתיישב בצפת. סביבו התקבץ חוג מעריצים, מגדולי הדור בתורה. אולם, כעבור שנתיים וחצי (1572) הוא נפטר במגיפה שפקדה את העיר. האר"י הקדוש השפיע, הן על התנועה השבתאית, הן על חסידות הבעש"ט והן על הגר"א ותלמידיו.

במאה ה-17 וה-18 נחלש השלטון המרכזי של האימפריה העות'מנית ומצרים הייתה נתונה, למעשה, למרותם של השליטים המקומיים, שאמנם המשיכו למנות יהודי לשר האוצר, אלא שלרוב, הממונים הוצאו להורג.

מעשיהם של שליטים אלה, השפיעו לרעה על בני הקהילה היהודית, שעקב זאת ירדה מבחינה כלכלית, חברתית ותרבותית.

מסעו של נפוליאון במצרים זעזע את הארץ כולה (1798), והביא לתקופת אנדרלמוסיה. לבסוף השתלט על

מצרים מוחמד עלי, שיזם תמורות בסדרי החיים במצרים ובעיקבות מגמה זאת חלה מודרניזציה במינהל, בחינוך ובשירותים. מגמה זאת הביאה למעורבות מדינות אירופה המערביות בניהול מצרים וכלכלתה.

פתיחת תעלת סואץ ב-1869 העלתה את חשיבותה של מצרים בכלכלה העולמית וב-1882 שלטה בריטניה על מצרים, שלטון שנמשך למעלה מחמישים שנה. הפיתוח הכלכלי משך יהודים רבים למצרים והם זכו בתקופה זו בפריחה כלכלית וליציבות.

במחצית המאה ה-19 היה מספר היהודים במצרים כ-6000 איש, שישבו בעיקר בקהיר ובאלכסנדריה. לקראת סוף המאה חיו בה למעלה מ-25,000 יהודים ובשנת 1907 היו שם יותר מ-30,000 יהודים.

היהודים תרמו לפיתוח התעשייה, התחבורה והבנקאות. מספר יהודים התעשרו, אחרים עסקו במקצועות הצווארון הלבן - בפקידות. בני הקהילה היהודית ייסדו בתי ספר רבים כגון כ"ח (כל ישראל חברים) ומוסדות חינוך לבנות.

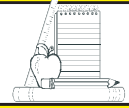
ההגירה של יהודים מארצות אחרות למצרים (אגן המזרח התיכון בעיקר), וההתקרבות של הצעירים לעולם האירופי של התקופה, העמידו אתגרים קשים בפני ההנהגה המסורתית של יהודי מצרים. המנהיגות הרבנית חיפשה דרך הלכתית להיענות לאתגרים של תורה ושל התחדשות. הקהילות הגדולות באלכסנדריה ובקהיר, התחילו לפעול במסגרות חדשות המשקפות את הדפוסים האירופאים. הבשורה הציונית שיצאה מבאזל, עתידה לשנות את כיוון ההתפתחות של יהודי מצרים, ועל כך בפרק הבא.

ביבליוגרפיה:

- זוהר, צבי (1982). **יהודי מצרים**, מרכז ההסברה. משרד החינוך והתרבות, ירושלים.

בית הכנסת הגדול באלכסנדריה

א. חגי תשרי

1. זרה את האלף

הכנה:

מכילים פתקים על מושגי חגי תשרי (אין קטיגור נעשה סניגור, שמחה, תשובה, תפילה וצדקה מעבירין את רוע הגזירה, זה א-לי ואנווהו, תפילות לגשם, ד' ממתין לתפילתנו, שנה טובה ומתוקה, הסליחה שבלב, שירבו זכויותנו כרימון, שמחת בית השואבה ועוד).

מהלך ההפעלה: כל חניך בתורו ייצא מהחדר. המדריך מגדיר מושג הקשור לחגי תשרי לקבוצה שנשארת. הקבוצה מתבקשת לנסות להעביר את המושג (ללא מילים) במטרה לסייע לשחקן לזהות את המושג שהוצג לפניו תוך זמן קצוב.

השחקן שמצליח לזהות את המושג ללא רמזים מקבל את מלוא הנקודות. כל רמז יימכר תמורת נקודות. המנצח הוא החניך הזוכה לצבור את מרבית הנקודות.

לגיוון המשחק לקבוצה גדולה - יש לחלק את החניכים לשתי קבוצות והקבוצה בוחרת בחניך (נציג) לצאת (כל פעם חניך אחר).

הקבוצה המסייעת בזיהוי המושג מקבלת ניקוד בהתאם להעברת המסר בבהירות.

2. רעיונות לראיונות

- ספר תורה עומד בבית הכנסת אחרי שמחת תורה. הספסלים הריקים מדובבים אותו והוא מספר להם מה הרגיש בחגיגה.
- השנה שחלפה והשנה החדשה נפגשו - מה הן אומרות זו לזו.
- 4 ילדים (כל ילד יהיה אחד מארבעת המינים) עומדים ליד דוכן וצריכים לספר על תכונותיהם ולשכנע את הילדים שיקנו אותם לסוכות.
- הילדים יתחלקו ל-3 קבוצות. כל קבוצה תכין רשימה של דברים הנמצאים בסוכתם (שרשראות נייר, סכך, תמונות), הילדים יבחרו את הסוכה המשכנעת ביותר.
- שיח בין סימני ליל ראש השנה.

3. טעמים לשון לירי האיתנים

גלה נסתרות	מילה משותפת	צירופי לשון ראש	צירופי לשון ברכה	צירופי לשון תשובה	צירופי לשון שנה
א	15	10	20	5	20
ב	10	20	5	15	5
ג	5	15	10	10	15
ד	20	5	15	10	10

למדריכה:

לפניך טבלה. עליך לצייר על בריסטול שלם ולתלות אותו על קיר. המספרים כתובים על כרטיסים המחוברים בסיכת משרד אל הבריסטול. מאחורי המספר ישנה שאלה. המספר הוא מספר הנקודות המירבי שניתן לקבל על ידי התשובה לשאלה.

עליך לחלק את החניכים לשתי קבוצות. הקבוצה הזוכה היא הקבוצה שצברה את מירב הנקודות. בדפים הבאים ישנן דוגמאות לשאלות. עליך לקרוא אותן, לסווג לפי דרגת קושי ולקבוע (לפי חניכך) את כמות הנקודות שמתאימה לשאלה. כמו כן עליך להוסיף שאלות.

מהלך המשחק:

המדריכה תבקש מקבוצה א לבחור כרטיס ותשאל את השאלה הכתובה מאחור, בהגבלת זמן. אם קבוצה א אינה יודעת יורדות לה הנקודות והשאלה עוברת לקבוצה ב ואם היא אינה יודעת לא מורידים לה ניקוד והמדריך יאמר את התשובה.

גלה נסתרות

החלף את סדר האותיות במילה שתאמר לך ותקבל מילה הקשורה בראש השנה.

תשובות

ראש השנה
שופר
תקיעה
תשובה
סליחות
תפוח בדבש
מחזור
תרועה
שברים
תשליך

רמזים

שמו של אחד מן הימים הנוראים
כלי נשיפה שמשתמשים בו בתפילת ר"ה
הקול היוצא מכלי נשיפה מסוים
חרטה על חטאים
פיוטים הנאמרים בימים הנוראים
פרי ונוזל הנאכלים בר"ה
קובץ תפילות לחג
אחד הקולות הנשמעים בתפילת ר"ה
אחד הקולות הנשמעים בתפילת ר"ה
שם תפילה מיוחדת לר"ה

שאלות

שאר השן
פרוש
העתיק
שתה בו
חיל סתו
בפתוח בדש
זר וחם
הרעות
שם רבי
שתילך

צירופי לשון

המילה המשותפת.

מצא את המילה המשותפת לשלוש המילים הנתונות ותקבל שלושה צירופי-לשון.

השאלות

המילים הנתונות

המילה המשותפת

התשובות

צירופי לשון

1. ברכה

נסיעה

ביקור

2. תשובה

מקצוע

דין

3. ראש השנה

כספים

דם

4. איל

משיח

מלחמה

5. לבן

שבת

חג

6. שופר

כף

יתד

7. תשליך

הדרך

נעילה

כרטיס

בעל

מחזור

שופר

בגדי

תקיעת

תפילת

כרטיס ברכה

כרטיס נסיעה

כרטיס ביקור

בעל תשובה

בעל מקצוע

בעל דין

מחזור ראש השנה

מחזור כספים

מחזור דם

שופר איל

שופר משיח

שופר מלחמה

בגדי לבן

בגדי שבת

בגדי חג

תקיעת שופר

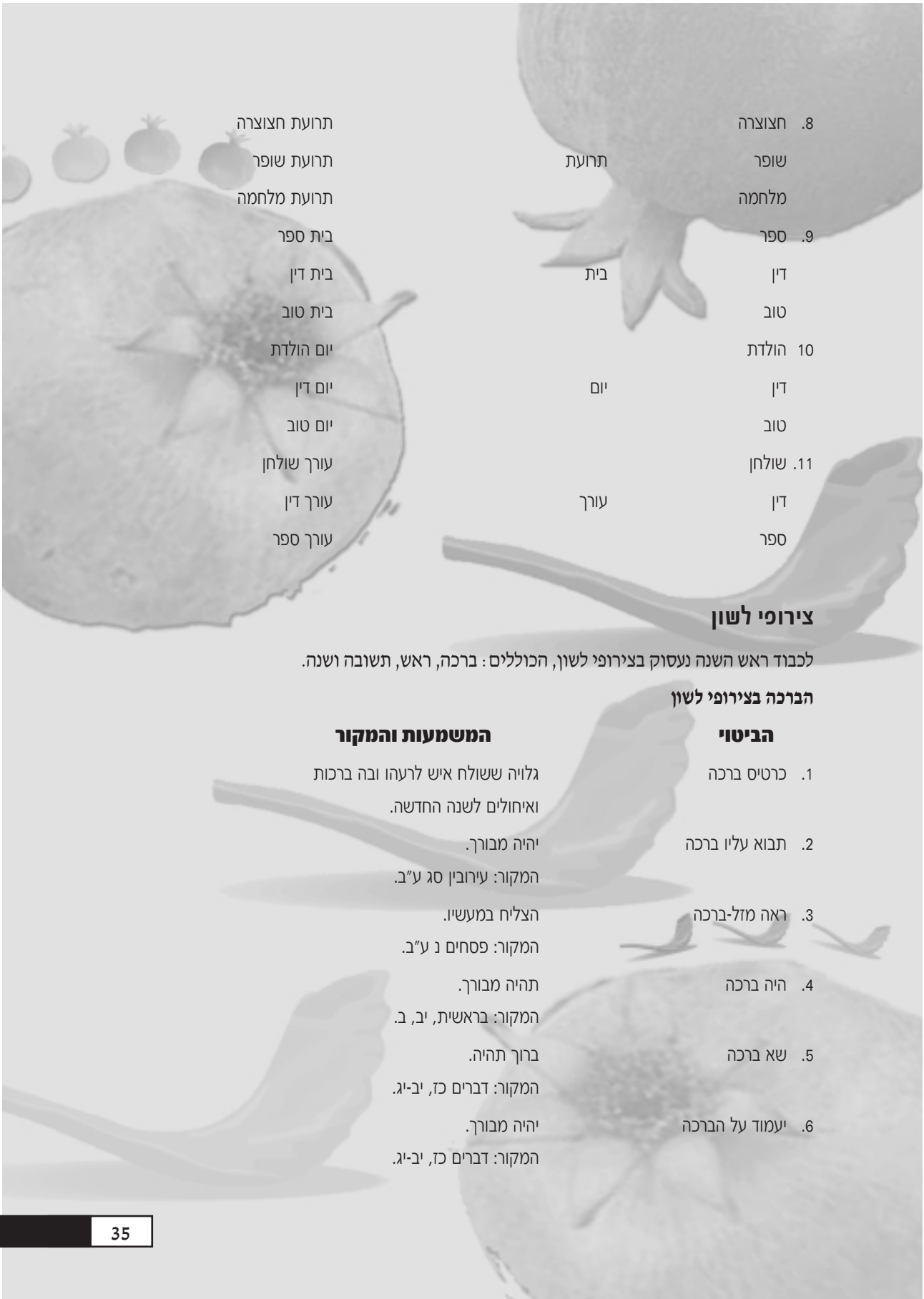
תקיעת כף

תקיעת יתד

תפילת תשליך

תפילת הדרך

תפילת נעילה

8. חצוצרה

שופר

מלחמה

9. ספר

דין

טוב

10. הולדת

דין

טוב

11. שולחן

דין

ספר

תרועת

בית

יום

עורך

תרועת חצוצרה

תרועת שופר

תרועת מלחמה

בית ספר

בית דין

בית טוב

יום הולדת

יום דין

יום טוב

עורך שולחן

עורך דין

עורך ספר

צירופי לשון

לכבוד ראש השנה נעסוק בצירופי לשון, הכוללים: ברכה, ראש, תשובה ושנה.

הברכה בצירופי לשון

הביטוי

1. כרטיס ברכה

2. תבוא עליו ברכה

3. ראה מזל-ברכה

4. היה ברכה

5. שא ברכה

6. יעמוד על הברכה

המשמעות והמקור

גלויה ששולח איש לרעהו ובה ברכות

ואיחולים לשנה החדשה.

יהיה מבורך.

המקור: עירובין סג ע"ב.

הצליח במעשיו.

המקור: פסחים נ ע"ב.

תהיה מבורך.

המקור: בראשית, יב, ב.

ברוך תהיה.

המקור: דברים כז, יב-יג.

יהיה מבורך.

המקור: דברים כז, יב-יג.

7. אינו רואה סימן ברכה

אינו מצליח.

8. אינו מראה סימן ברכה

המקור: פסחים נ ע"ב.

אינו מתקדם במעשיו.

המקור: תוספתא, שקלים נ כו.

9. כוס של ברכה

כוס היין שמברכים עליה בקידוש או

בברכת המזון כשיש זימון.

המקור: סוטה לח ע"ב.

10. ברכה לבטלה

ברכה מיותרת; ברכה על מצווה שלא נעשתה

המקור: רש"י, ברכות נא.

כיניו למוח חריף.

11. ראש גמרא

12. ראש גשר

שטח הנמצא מעבר למכשול טבעי או מלאכותי שהכוח התוקף

נאחז בו לאחר שעבר את המכשול, והופכו לבסיס מוצק

להמשך ההתקפה.

13. ראש חודש

היום הראשון לחודש (שמות יב:ב)

14. ראש כלה (ריש כלה)

תוארו של ראש השורה בשורת החכמים שדרש בדברי תורה לפני

המתכנסים בירחי כלה (בבא בתרא כה).

15. העלה על ראש שמחתו

הזכיר בראש ובראשונה במעמד חגיגי מסוים

המקור: תהילים קלז, ו.

שילם לו כמגיע לו.

16. השיב גמולו בראשו

המקור: יואל ד, ז

הרגיש כאב בראשו.

17. חש בראשו

המקור: עירובין נד

מימרה על אדם חכם ונבון

18. עיניו בראשו

המקור: קהלת ב, יד

השתדל להיות הראשון, רצה להתבלט

19. קפץ בראש

המקור: מגילה יב

רצה להשיג בבת אחת שני דברים מתנגדים זה לזה.

20. אחז את החבל בשני ראשיו

המקור: בראשית רבה לט

מוטב שתהיה אחרון בין גדולים משתהיה ראש וראשון

21. הוי זנב לאריות ואל תהי

בין קטנים ופחותי ערך

ראש לשועלים

המקור: מסכת אבות, פ"ד, משנה כ.

התשובה כצירופי לשון

1. בעל תשובה
מי שחטא וחזר למוטב.
המקור: ברכות לד ע"ב.
2. חזר בתשובה
שב למוטב. התחרט על מעשיו הרעים.
המקור: נדרים ט, ג.
3. עשרת ימי תשובה
עשרת הימים מראש השנה ליום הכיפורים
שבהם חוזר היהודי בתשובה.
4. שערי תשובה לעולם פתוחים
אדם יכול לחזור בתשובה בעל עת.
המקור: דברים רבה ב.
5. במקום שבעל-תשובה עומדין,
צדיקים גמורים אינם עומדין
שאלות ותשובות (שו"ת)
6. תשובה ניצחת
בעלי תשובה נמצאים במעלה יותר גבוהה מן הצדיקים.
המקור: ברכות, לד ע"ב.
7. תשובת הפלג
סוג עשיר וענף של הספרות הרבנית שעיקרו תשובות רבנים
על שאלות שנשאלו בעניינים שונים בהלכה ובאורחות החיים.
8. תשובה מכרעת ומשכנעת.
המקור: סנהדרין קח.
- דחיה בקש, תשובה שיש בה משום דחיה.
המקור: תלמוד ירושלמי עבודה זרה מב:ד.

השנה בצירופי לשון

1. השנה האזרחית
השנה הכללית המבוססת על המחזור של תקופות השנה
המונה 365 ימים, 5 שעות, 48 דקות ו-46 שניות. את עודף
השעות מעל ל-365 ימים מצרפים כל ארבע שנים ליום אחד,
הוא היום ה-366 של השנה המעוברת ביום ה-29 בפברואר.
2. שנה חסרה
שנה שמספר ימיה 353 (מעוברת - 383 ימים). בשנה חסרה
החודשים מרחשוון וכסליו בני 29 יום.
3. שנה מעוברת
(א) בלוח העברי - שנה שיש בה שלושה-עשר חודשים.
(ב) בלוח הכללי - שנה שבחודש פברואר שלה 29 יום במקום 28.
4. שנה כסידרה
שנה שמספר ימיה 354. במעוברת ישנם 384 ימים.
חשוון חסר (בן 29 ימים), כסליו מלא (בן 30 ימים).

א) בלוח העברי - שנה שיש בה שנים-עשר חודש.
ב) בלוח הכללי - שנה שבחודש פברואר שלה 28 יום.
שנה שמספר ימיה - 355.
בשנה מעוברת 385. בשנה שלימה (מלאה) החודשים
מרחשון וכסלו בני 30 יום כל אחד.
שנה המיוסדת על מחזור ההקפה של הארץ.
מסביב לשמש, היא השנה הטרופית.
השנה המוסלמית המיוסדת רק על מחזור
ההקפה של הירח מסביב לארץ.
השנה הנהוגה בלוח העברי.
מחושבת לפי מחזור צורת הירח ולפי
מחזור צורות השנה.
המרחק שקרן אור עוברת במשך שנה (כ-9 וחצי ביליון ק"מ).

5. שנה פשוטה

6. שנה שלימה

7. שנת חמה -

שנה שמשית

8. שנת הלבנה -

שנה ירחית

9. שנה לבנה וחמה -

שנה ירחית

ושמשית

10. שנת אור

4. סוכה לאורך הדורות

אוכלוסיית היעד: כיתות ג-ו

מטרות הפעילות:

ללמוד על רצונם של יהודים לאורך הדורות לקיים מצוות בניית סוכה.
פיתוח הרעיון שעל אף הארעיות שהסוכה מבטאת, הרי עצם השמירה על המסורת מעניקה ביטחון והרגשת שייכות.

ציוד וחומרים:

קטעי ספרות, נייר פוליו או רבע גיליון (לעבודה קבוצתית), טושים וגירי שמן, חומרי הדבקה ומספריים.

מהלך הפעילות:

אפשרות א

1. עבודה בקבוצות. כל קבוצה תקבל הנחיות לעבודה וחומרי ציור או חומרי יצירה אחרים.

הנחיות לקבוצה

- א. בחרו 2-3 מן הסיפורים וקראו אותם. אפשר לקרוא בקריאה דמומה או שכל תלמיד יקרא בקול סיפור אחד, או חלק ממנו.
 - ב. תנו שם לכל סיפור שקראתם.
 - ג. הכינו תמונות לסיפורים. במרכז כל ציור - סוכה המצויירת על פי המאפיינים שלה בסיפור.
 - ד. ציירו סוכה נוספת על פי איפיוני הסוכה כיום. השתדלו לכתוב סיפור קצר הקשור לסוכה הזו.
2. העבודות תוצגנה בכיתה בצד הסיפורים.
 3. נציגי הקבוצות ינמקו את בחירת השמות שנתנו ויתארו דבר אחד מעניין או דבר שמצא חן בעיניהם במיוחד בסיפור או בתהליך העבודה.
 4. שיחה:

- מה המשותף לכל הסיפורים? כיצד זה בא לידי ביטוי בעבודות?
- מה משתנה מסיפור לסיפור? מה ההבדלים? (הזמן, המקום והנסיבות משתנים. בכל סיפור יש בעיה, שנוצרת כתוצאה מן הסיטואציה ההיסטורית או המקומית. הבעיה נפתרת עם בניית הסוכה). כדאי שהתלמידים יגדירו את הבעיות, וימצאו - תוך כדי דיון ביניהם - את הקשר בין פתרון הבעיה לסוכה.

- מדוע יהודים התעקשו לבנות סוכות במצבים שהיה בהם קושי או סיכון?
5. החניכים יבחרו שם למיצג שעל הקיר - סך כל הסיפורים והציורים.

אפשרות ב (במועדון)

1. עבודה בקבוצות. כל קבוצה תעסוק בסיפור אחד. לעבודה ביצירה כל קבוצה תקבל רבע גיליון ציור וחומרי יצירה.

הנחיות לקבוצה

- א. קיראו את הסיפור ודונו ביניכם: מה הבעיה שמתוארת בסיפור וכיצד היא נפתרת?
- ב. עצבו סוכה או סוכות בעזרת חומרי היצירה. תנו ביטוי לבעיה שבסיפור ולפתרונה.
- ג. תנו שם לסיפור.
2. במליאת המועדון נציג של כל קבוצה יקרא את הסיפור והקבוצה תנמק את בחירת השם. אפשר שהחניכים יציעו שמות משלהם לפני שהקבוצה תציג את השם שבחרה.
3. שיחה (כפי שמוזכר לעיל באפשרות א).
4. כל קבוצה תחבר סיפור - "הסוכה שלנו". הסיפור יכול להיות אמיתי או דמיוני, אך בכל מקרה עליו להעלות בעיה שפתרונה קשור לסוכה או לבנייתה. לכל סיפור, החניכים יציירו או ידביקו את הסוכה המתאימה. הסיפורים והעבודות יצורפו למיצג שעל הקיר.

הסיפורים

בשנת 134 לפני הספירה, בימי מדינת החשמונאים עלה יוחנן הורקנוס על כיסא הנשיאות ביהודה, באותו זמן אנטיוכוס סידטס, מלך סוריה היוונית, נלחם ביהודה. לאחר שכבש כמה ערים והחריב אותן, התקרב לירושלים. חומות חזקות הגנו יפה על העיר ואנטיוכוס לא יכול היה לכבוש אותה, על כן שם עליה מצור. לוחמי יהודה פרצו כמה פעמים לבילות דרך החומה וגרמו נזק רב לחיילי האויב. אולם מספר היוונים היה רב, והרעב בעיר היה גדול.

יוחנן הורקנוס, נשיא היהודים והכהן הגדול, ניסה להוציא מן העיר את כל הנשים, הזקנים והילדים, שלא לקחו חלק פעיל בהגנה על הבירה, אך אנשי אנטיוכוס לא נתנו להם לעבור למקומות יישוב אחרים, ולכן נאלצו המסכנים לנדוד כמה ימים מחוץ לחומה. ערב חג הסוכות הכניס אותם יוחנן הורקנוס בחזרה לעיר. יוחנן הורקנוס החליט לחנוג את חג הסוכות למרות המצור והקרבות. הוא שלח משלחת לאנטיוכוס בבקשה להכריז שביתת נשק לשבעה ימים, על מנת שיוכלו לבנות סוכות ולשבת בהן עד תום ימי החג. המלך הסורי, שהתרגש מאוד מהדאגה של הנשיא לשמחת העם בחג, לא זו בלבד שהסכים למלא את הבקשה, אלא אף שלח מתנות של חג לירושלים. הוא שלח קרבנות כדי שהיהודים יוכלו להקריב אותם על המזבח בבית המקדש לכבוד חג הסוכות.

מעובד לפי "סוכות, ספר המועדים", יום טוב לוינסקי, הוצאת דביר

על פי הכתוב במשנה כל אדם מישראל, מבוגרים וילדים חייב לשבת בסוכה.

"מעשה וילדה כלתו של שמאי הזקן ופחת את המעזיבה וספך על גבי המטה (שבר חלק מן התקרה מעל מיטת היולדת והניח על הפתח סכך) בשביל הקטן".

סדר מועד, מסכת סוכה, פרק ב, משנה ח

כמהלך יום או חצי יום מבגדד - קברו של יחזקאל, במדבר, וביד היהודים המפתחות, וסביב לקבר יחזקאל חומה ועיר גדולה וחצר גדולה, ולחומה אין שער אלא שער קטן, והיהודים פותחים השער ונכנסים בו על ידיהם ועל רגליהם כי נמוך הוא.

ובחג הסוכות באים מכל הארצות שמה, והפתח מרחיב את עצמו עד שנכנסים בו עם הגמלים, ובאים שם כשישים אלף או כשמונים אלף יהודים לבד ממשמעאלים, ועושים סוכות בחצרו של קבר יחזקאל. ואחרי הסוכות מקטין הפתח כבתחילה.

מתוך: סיבוב ר' פתחיה מרגנשבורג, קרקא, דפוס יוסף פי שער, 1896)

נספר פה על יהודי אחד, משה שטייאר, חבר אגודת ישראל בבנדין (מזרח אירופה). בשנת תש"ב (1942) בתקופת השואה, גירשו אותו למחנה עבודה בשליזיה העילית. כל ארוחותיו היו רק לחם ומים. קשה לתאר כיצד החזיק מעמד. הוא היה היחיד שלא הכיר במישמעת המחנה ולא קיים אותה. בשעת מפקד הבוקר היה עסוק בתפילה.

פעם כשעמדנו בתור לאחר ארוחת צהריים, מוכנים לחזור לעבודה, גילינו שהוא איננו. אחרי חיפושים רבים מצאנו אותו בעליית הגג, יושב בתוך סוכה שבנה לעצמו (הימים ימי חג הסוכות היו) וקורא בקול אושפיזין... העונש שקיבל על כך היה שבעת ימי מאסר במרתף קר וחשוך. מזונו לחם ומים. כל שבעת ימי המאסר קרא פרקי תהלים בקול וסיפר בדיחות על מפקד המחנה.

מתוך "אני מאמין", פרופ' מרדכי אליאב, בנדין בחורבנה, עיר המתים, תש"ו, הוצאת מוסד הרב קוק ירושלים, מקוצר ומעובד

הדבר היה בשנת 1946, בתקופת המנדט הבריטי.

עד לאותה שנה לא היו תושבי כפרנו מקימים להם סוכות. צעירים היינו, עובדים היינו כשכירי יום, וכשהיינו שבים מעבודת היום היינו ממשיכים לעבוד כל אחד במשקו. כשהיה מגיע חג הסוכות היינו אומרים: בשנה הבאה יהיה לנו יותר קל, אז נקים לנו סוכות לתפארת. אך בסוכות שנת 1946 לא היתה משפחה שלא הקימה לה סוכה סמוך לביתה.

מעשה שהיה כך היה: הבריטים שלטו אז בארץ, והם הצרו את צעדינו ככל אשר יכלו, אסרו את העלייה לארץ ישראל, ולא הגנו עלינו מפני שכנינו הערבים. באותו זמן הוקם ארגון ה"הגנה". הנשק שנרכש הוסתר ביישובים בתוך "סליקים". האנגלים נהגו לערוך חיפושים כדי להחרים נשק זה.

לפני חג הסוכות, שעליו אני מספר, נעלמו שלמה, מפקד ההגנה במקום, ושני בחורים מכפרנו, עם המשאית של הכפר. כולם שיערו כי אם שלמה נסע מכאן, בוודאי בענייני ה"הגנה" נסע.

בבוקר שלפני חג הסוכות חזרו לכפר שלושת הבחורים, כשבמשאית שלהם כמה שקים מלאים נשק ותחמושת. את הנשק והתחמושת התכוונו להחביא בסליק שהכינו מבעוד יום בחולות שמחוץ לכפר. הסליק היה עשוי חביות אחדות, בעומק רב בתוך האדמה. שלמה הוביל את המשאית בדרך היורדת לכפר. לפתע עצר. "מה קרה?" שאלו שני החברים, כשהם ממהרים לקפוץ מהמשאית. "הביטו שמה!" אמר שלמה, כשהוא מצביע לעבר הכפר, "ממש על הסליק התיישבו".

השניים נדהמו. בדיוק במקום שבו החביאו את החביות התיישבה מחלקת חיילים בריטים.

- "נסתובב ונשוב על עקבותינו", יעצו לו חבריו.

- "לא!" פסק שלמה בתקיפות, "אם יראו שאנו בורחים יצאו מיד לרדוף אחרינו. מהרו, עלו!" ציווה שלמה.

כשני קילומטרים מן הכפר ישנה חורשה קטנה של עצי אקליפטוס. שם ירד שלמה מן הדרך ועצר את המשאית.

- "האם כאן נסתיר את הנשק?" שאלו את שלמה שני הבחורים.

- "לא!" ענה שלמה, "האנגלים האלה באו לחפש אצלנו נשק. הם יחפשו ודאי גם כאן".

- "למה אם כן עצרת?" שאלו השניים.

- "הרי ערב סוכות היום", הסביר שלמה, "נקטוף לנו כאן ענפים - סכך לסוכות, להביא לכל בני הכפר".

ברגע הראשון לא הבינו השניים, אולם לאחר רגע, כשראו את חיכוך הערמומי, הבינו את כוונתו. מיד חתכו השלושה ענפים ככל אשר יכלו, והעמיסו אותם על המשאית. במהירות נוצרה במשאית ערימה גדולה של ענפים, שכיסתה לגמרי את שקי הנשק. נודע לנו, שהבריטים שמעו שמשוה עומד לקרות, ולכן שלחו מחלקה לקרבת הכפר כדי לעקוב אחר מעשינו. כשהגיעו הבחורים לכפר עצרו החיילים הבריטים את המשאית, הצביעו על המשא שעליה ושאלו:

- "מה זה?"

- "ענפים, סכך לסוכות", הסביר להם שלמה, "ערב חג לנו היום, חג שבו אנו בונים סוכות ויושבים בהן". הבריטים נתנו להם להמשיך בדרכם.

כשהגיעה המשאית למרכז הכפר ואנשי הכפר שמעו מה שהביאו בה, הם נבהלו.

- "כיצד נחביא את הנשק, שעה שבכל רגע עלולים הבריטים לפתוח בחיפוש".

- בתוך הסכך, פסק שלמה, "כל אחד יבנה סוכה, ובתוך הסכך נחביא את הנשק..."

שבוע ימים נשארו הבריטים במקום. הם חיפשו בכל רחבי הכפר אחר הנשק. חפרו באדמה, גם בחורשה חיפשו, אך את הנשק לא מצאו. ביום האחרון של סוכות קיפלו את אוהליהם והסתלקו. עוד באותו לילה, הורדנו את הנשק מן הסוכות והכנסנו אותו למחבוא, לסליק. כל ישראל עושים להם סוכות - זכר ליציאת מצרים, ואילו אנו מקימים מאז סוכות גם לזכר החיפוש בכפרנו ב-1946.

מקור בלתי ידוע, מקוצר ומעובד

על פי "חגי תשרי - סוכות", חומרי למידה למורים ולתלמידים בבית הספר היסודי הממלכתי,

ערוכים על פי המלצת ועדת שנהר.

ב. 900 שנה למות רש"י - "המורה הגדול"

מראה הקיר הפעיל

רש"י

תעודת זהות:

שם: שלמה.

שם האב: יצחק.

כינוי: רש"י (רבי שלמה יצחקי).

תאריך לידה: שנת ת"ת (1040)

מקום הלידה: עיר: טרויש. ארץ: צרפת.

חיבוריו: פירוש רש"י לתלמוד ולתנ"ך.

מרכותיו: רבי יעקב בר יקר. רבי יצחק הלוי.

תאריך פטירה: שנת תתס"ה (1105)

תיקית
הפעלות

תיקית
כרטיסי
מידע

תיקית
סיפורים
ואגדות

אותיות רש"י

אבגדהוזהטיכלמנסעפאקרקס

חיי רש"י

רבי שלמה יצחקי, רש"י, נולד בשנת 1040 בעיר טרוויש שבצפון צרפת ונפטר בכ"ט בתמוז 1105. על חייו הפרטיים של רש"י לא הגיעו לידינו ידיעות של ממש ועל אשתו של רש"י אין אנו יודעים דבר. לזוג נולדו שלוש או ארבע בנות, ושתיים מהן, יוכבד ומרים, נישאו לתלמידי חכמים גדולים. נכדיו של רש"י היו כולם תלמידי חכמים מובהקים, ושניים מהם, ר' שמואל (רשב"ם) ור' יעקב (רבנו תם), היו מגדולי בעלי התוספות והחלו להנהיג את קהילות צרפת הצפונית שנים מעטות לאחר פטירתו.

בהיותו כבן 20 יצא רש"י מצרפת ללמוד בישיבת מגנצא שבגרמניה, שזכתה אז לפרסום רב ולהילה של זוהר. שני דורות לפניו לימד בה רבנו גרשום מאור הגולה, שרש"י כיהנו "גדול העולם" ו"מאיר עיני גולה וכולנו מפיו חיו". כעשר שנים למד רש"י במגנצא ובוורמייזא, ולתקופה זו נודעה השפעה מכרעת על אישיותו ועל מפעלו הספרותי המפואר.

זמן קצר לאחר שובו לטרוויש הקים רש"י בית מדרש משלו. בתחילה זו הייתה ישיבה קטנה שמנתה תלמידים אחדים בלבד. התלמידים, שלא היו מבני המקום, גרו בביתו של רש"י וסעדו על שולחנו. מספר התלמידים בישיבה גדל בהדרגה, ובתוך זמן קצר רכש לו רש"י פירסום רב ועמדה חשובה בקהילות צרפת הצפונית. שמעו יצא למרחוק ואל ישיבתו באו תלמידים אף מן הארצות הסלביות ומגרמניה. רש"י התפרנס ממסחר, ויש חוקרים הסוברים שהתפרנס מגידול כרמים. ענוותן גדול היה בחייו הפרטיים אך מנהיג ציבורי תקיף הנלחם בעוז על דעותיו.

תרומותיו

חומש עם רש"י

פירושו של רש"י למקרא היה הספר הראשון שנדפס בעברית. פירושו לתורה - שהיה לפירוש קבוע בחומש - זכה לתפוצה גדולה ביותר. במשך מאות שנים קראו לאורו את פרשיות התורה, ורבים ספגו דרכו את מדרשי חז"ל ואת הערכים החינוכיים הגלומים בהם. במקומות רבים היה לימוד הפרשה עם פירוש רש"י לדרשה מקובלת מכל ילד יהודי הלומד בחדר ובמוסדות השכלה אחרים הן בקהילות אשכנז, הן במרכזים אחרים.

בטור ובשולחן ערוך נפסק להלכה שאדם יוצא ידי חובה של קריאת "שניים מקרא ואחד תרגום" בקריאת פירוש רש"י במקום תרגום אונקלוס. מעטים החיבורים שהשפעתם על התרבות היהודית לדורותיה כה גדולה כפירוש רש"י למקרא.

במיוחד חשובה השפעתו הגדולה של הפירוש על התפתחות אסכולת הפשט בצרפת, אסכולה שבמרכזה עמדו ר' יוסף קרא, רשב"ם, ר' יוסף בכור שור ור' אליעזר מבלגנצי. לפירוש רש"י נכתבו פירושים רבים. גם מלומדים נוצרים גילו עניין בפירושו של רש"י.

בפרשנות התלמוד לא נכתב פירוש שישווה אל זה של רש"י ברמתו ובהשפעתו על העיון ועל הלימוד לדורות. ערכו הפרשני והדיאלקטי לא יסולא בפז. רש"י פירש רבות ממסכתות התלמוד הבבלי ואולי את כולן. עם זאת, מקצת הפירושים הנדפסים המיוחסים לו אינם שלו, ואחרים - זהות מחברם עודנה מוטלת בספק.

שו"ת

רש"י היה מגדולי המשיבים שבין חכמי ישראל בימי הביניים. מאות מתשובותיו שרדו, ובהן חומר הלכתי, היסטורי ותרבותי רב.

רש"י היה רגיל להאריך בשבחם של השואלים ולדרוש בשלומם. אם השיב לתלמידי חכמים גדולים, הביע פליאה על הפנייה אליו, ואם לתלמידים ענה - בירכם בלבביות. לעיתים כינה את השואל בלשון חיבה "חביבי" או "אחי".

פיוטים

כרוב חכמי אשכנז וצרפת בזמנו עסק רש"י גם בכתיבת פיוטים. חשיבות פיוטיו רבה, הן להכרת דמותו שלו, הן להכרת תחושותיהם של בני אותו הדור. ב"סליחות" שלו תיאר רש"י את רדיפות היהודים ואת מכאוביהם, את מאווייהם לגאולה, את השפלתם וביזויים, את הנגישות הכלכליות נגדם ואת מסירות נפשם על לימוד התורה. ייתכן שתיאוריו קשורים גם בפרעות של מסע הצלב הראשון בשנת תתנ"ו, אך אין לכך הוכחה ברורה. רש"י עסק גם בפירוש פיוטים. ז'אנר ספרותי זה, שחכמי צרפת וגרמניה עסקו בו כבר לפני רש"י, זכה לפריחה מהירה דווקא בבית מדרשו, שבו ייחסו לפיוט ולפיוטינים הקדומים ערך ראשון במעלה.

רש"י לא חדל מלהתעניין במורשות תרבותיות יהודיות ובמקורות ספרותיים שמחוץ למרכז היהודי-אשכנזי, ובמיוחד בפרובנס, בספרד ובביזנטיון. רש"י קיבל מסורות בעל פה ובכתב מחברים ומתלמידים שונים. זיקתו של רש"י אל המורשות התרבותיות השונות: האשכנזית, הבלבית, הספרדית והאיטלקית גם הן העשירו את מקורותיו ואת עולמו הרוחני. זהו אחד הקווים החשובים המאפיינים את בית מדרשו בטרוויש.

כתב רש"י

פירושו של רש"י לתורה, לנ"ך ולתלמוד נדפס ברוב הספרים, מאז המצאת הדפוס (לפני 500 שנה בערך) ועד ימינו, באותיות מיוחדות הנקראות בפיו "כתב רש"י".

כתב מיוחד זה, לא רש"י הוא שהמציא, והוא לא היה הראשון שהשתמש בו. אין זו אלא אחת מצורות הכתב, שהשתמשו בה אבותינו בימי הביניים לצורך כתיבה באגרות, שטרות, חשבוניות וכו'.

על שום מה זכה כתב זה להיקרא על שמו של רש"י?

משנתגלתה המצאת הדפוס והתחילו להדפיס את ספרי התנ"ך והתלמוד גם בעברית, נלווה אליהם פירושו של רש"י. כדי להבדיל בין עוסק התנ"ך או התלמוד ובין פירושו של רש"י יצקו המדפיסים אותיות בתבנית שונה מתבנית התנ"ך והשתמשו בכתב זה. מאז נדפס פירוש רש"י באותיות אלו וזה שמו של כתב זה בפי העם עד היום: "כתב רש"י".

פירוש רש"י הודפס גם בנפרד כשהוא אינו מלווה את הטקסט המקראי. צורת דפוס זו נקראת הקונטרס.

טבלת אותיות

אותיות כתב	כתב רש"י	כתב אשורי	כתב עברי עתיק
א	א	א	א
ב	ב	ב	ב
ג	ג	ג	ג
ד	ד	ד	ד
ה	ה	ה	ה
ו	ו	ו	ו
ז	ז	ז	ז
ח	ח	ח	ח
ט	ט	ט	ט
י	י	י	י
כ	כ	כ	כ
ל	ל	ל	ל
מ	מ	מ	מ
נ	נ	נ	נ
ס	ס	ס	ס
ע	ע	ע	ע
פ	פ	פ	פ
צ	צ	צ	צ
ק	ק	ק	ק
ר	ר	ר	ר
ש	ש	ש	ש
ת	ת	ת	ת

כתבו את שמכם בקל אחד מסוגי הכתב. היצירה בשכלת האותיות

אותיות כתב	כתב רש"י	כתב אשורי	כתב עברי עתיק

הערה:
בבקב העברי העתיק לא היו
אותיות סופיות.

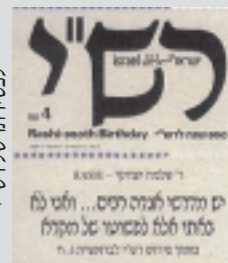
משימת אתגר:
תקרו כתב יורה ותשקטשו
בכמה סוגי אותיות.
תנו לחבריכם לשעצם את
הקטוב.

מתוך החוברת לתלמיד "רש"י: האיש, הכתב, הפירוש". © כל הזכויות שמורות לתמיר, מוציאם לאור,

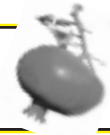
ירושלים
תל שוונק בצרפת, 2005, במלואת
900 שנה לפטירתו של רש"י

ביל שוונק במלואת 900 שנה
לפטירתו של רש"י

מזימרת הארץ

הרימון

"שירבו זכויותינו כרימון" - בסימנא טבא אנו פותחים כל שנה. רימון נבחר להיות כאחד מסממני ראש השנה כמרמז לשנה טובה. סיפורו של הרימון אינו מתחיל בראש השנה אלא כבר לפני כן.

הרימון הוא אחד מהפירות שנשתבחה בהם ארץ ישראל "ארץ חֵיטָה וּשְׁעוּרָה וגֵּפֶן וְתַאנֶּה וְרִימֹן, ארץ זֵית שֶׁמֶן וְדֹבֶשׁ" (דברים ח:ח).

הרימון גדל ברחבי הארץ, עץ קטן ונשיר בעל פרחים אדומים ופירות גדולים שזרעיהם מוקפים ציפה עסיסית חמצמצה או מתוקה.

"הרימון פריו חדר ואין עינו חדר" (ירושלמי, סוכה פ"ג, ה"ה). ברכתו בורא פרי העץ.

הרימון נזכר מספר פעמים בשיר השירים ובזכות יופיו, הדרו וטעמו העסיסי וצבעו האדום, מובא כמטאפורה בין אהבת עם ישראל לבין אהבת הבורא כאהבת רעים בין איש לאישה.

הרימון באמנות

הרימון שימש כאמצעי קישוט באמנות יהודית בגלל הציווי "לא תעשה לך פסל כל תמונה..." (דברים ה:ז), לכן אומנים יהודיים השתמשו במוטיבים מן הצומח בכלל ובשבעת המינים בפרט בקישוטי פרוכות, במעילי ספר תורה, רימונים לספר תורה, בזכות צורת פריו היפה של הרימון נעשה בו שימוש בעיטור המקדש וכליו. אנו רואים בבגדי הכהונה אשר קושטו "פֶּעֶמֶן זָהָב וְרִימֹן" (שמות כח:לד). במקדש שלמה עיטרו את העמודים בארבע מאות רימוני זהב (מלכים א, ז:יח).

הרימון בניבים ופתגמים

מֵלֵא כְרִימֹן - מלא וגדוש במצוות ובמעשים טובים, כמו שהפרי מלא גרעינים הממלאים את תוכו של הרימון. אנו מברכים בראש השנה שנהיה מלאים מצוות כרימון.

אֶפִּילֹ רִיקָנִים שֶׁבֶךְ מֵלֵאִים מִצְוֹת כְּרִימֹן - דוד המלך ע"ה אמר תמיד שכל עמך ישראל צדיקים, ואומרים גם כל יהודי שחי בישראל נקרא צדיק. גרעיניו של הרימון מסודרים בשורות כתלמידים בחדר "הנצו הרימונים" אלו התינוקות שיושבים ועוסקים בתורה ויושבים שורות כגרעיני הרימונים.

אתה מלא כתרם וסודות כרימון - הכוונה לאנשי המודיעין אשר את פעולתם אין אנו יודעים.
רימון מצא - תוכו אכל וקליפתו זרק - מדובר ברבי מאיר אשר הפיק מתורתו של אלישע בן-אבויה, את החיוב והטוב מתוך הדבר השלילי (בבלי, חגיגה, טו).

הרימון וסגולותיו לתועלת האדם

פרי הרימון משמש למאכל כשהוא חי, להכנת מיץ, להכנת תרכיז ולהכנת אבקה מקליפתו היבשה.

תבלין - תרכיז רימונים לתיבול תבשילים ולהכנת חרוסת.

שיפודים - בזמן בית המקדש כאשר הקריבו קרבנות השתמשו בענפי הרימון כשיפודים לצליית הקרבן, וזאת בזכות שענפי הרימון אינם מכילים הרבה מים.

עיס רימונים - נחשב למשקה אהבה "אשקד

מיין הקֶחַח - מעסיס רימוני" (שיר השירים ח:ב). משקה זה מדכא פעולות בתוך הגוף הגורמות לסרטן השד, סרטן העור - לוקמיה.

צביעה - בפרס, במרוקו ובתוניס שימשה קליפת הפרי לצביעת עורות, שטיחים והוספת גוון לחינה אדומה לשיער.

מחלות מעיים - את קליפת הפרי מייבשים ומרתיחים ושותים את המים או תה הרימון וזוהי סגולה לטיפול בדזינטריה והרחקת פריזיטים מהמעיים וטיפול בדלקת חניכיים באמצעות שטיפת הפה.

טיפול בטחורים - מכינים מהקליפה של הפרי אבקה ומערבבים אותה בשמן זית ומשהים למספר ימים ומורחים על המקום הפגוע.

הקאות ובחילות - שותים מיץ רימון.

הורדת חום, יתר מיצי מרה, שמירה על כלי הדם ומניעת טרשת עורקים ומחלות לב - אוכלים את גרעיני הפרי הקרויים פרידא.

טיפול בתולעים - מרתיחים את קליפת עץ הרימון ושותים מספר פעמים ביום במשך כשלושה ימים.

עצירת דימום - מייבשים את קליפת הרימון וכותשים אותה לאבקה. את האבקה שמים על המקום הפגוע. ירידה בלחץ הדם - שתיית מיץ הרימון. שתי כוסות מיץ רימונים שקולות לשתי כוסות יין.

מזל טרבלסי

ג. פרשת השבוע

א. שעשועון מילים על פרשת השבוע

בכל חידה מבוקשים שני מושגים המורכבים מאותיות זהות ובשינוי סדר האותיות, כאשר אחד משני המושגים לפחות קשור לפרשת השבוע.

פרשת שופטים

1. ממתנות הכהונה ומשרתים בצבא
2. פרשת דיינים ובלתי מורכבים
3. מעשר... ונותר.

פרשת כי תצא

1. בפרשה הוציא עליה, ועשר ממאה.
2. דברי המפטיר בתחילתם, והודעה בקול רם.
3. תחילתה של יפת תואר וסופה של יפת תואר.

פרשת כי תבוא

1. שים אונך ותשים שמיכה.
2. לא יהיה לכפות רגליך ואחד מנביאך.
3. אויבך לפניך ומטוב ארצך.

פרשת נצבים-וילך

1. התורה והמצוה לא נשם ומערבבים בתוכם.
2. ניצבים יחד עם כולכם וטוב לכם.
3. בפרשת חג וארבעה בחג.

פרשת האזינו

1. לשכחה מילה נרדפת ולשמיר משותפת.
2. תורתי בפרשה ולשון הגמרא.
3. עקום ומעוקל ומקור לחשמל.

פרשת וזאת הברכה

1. עם ישראל והר בישראל.
2. כינוי לתורה נכתב ומופיעה בכתב.
3. בפרשתנו "מחוקק" ובחושן חקוק.

פרשת בראשית

1. ד' בקש נא בזאת
וגם להם מצוות.
2. יוצא מן הגן
וממיני הדגן.
3. בפרשה מילה נדירה
והצלה מצרה.

החידות מתוך הספר "תורתך שעשועי", מאת זאב פרנק
ניתן להשיג בחנויות הספרים, פרטים בטל' 052-8915600

ב. פרשת השבוע לנוער - חידון ברש"י

פרשת שופטים

1. שבזכות שפיטת צדק זוכים לחיות בארץ ישראל ולרשת אותה.
רמז: "צדק צדק תרדוף".
2. שיש לשמוע לדיין אפילו אם אינו ברמה של השופטים בדורות הקודמים.
רמז: "אשר יהיה בימים ההם".
3. שעל הדיין להתנהג ולהתייחס לכל אחד מהנידונים לפניו בשווה.
רמז: "לא תכיר פנים".
4. שאסור לחקור מה שיהיה בעתיד.
רמז: "תמים תהיה".

פרשת כי תצא

1. שחייבים לטעון רק אם בעל המשא גם הוא עוזר בטעינה.
רמז: "הקם תקים עמו".
2. שיש שכר רב למי שמקיים את המצוות הקלות וכל שכן את החמורות.
רמז: "למען יטב לך והארכת ימים".
3. שמגלגלין זכות על ידי זכאי וחובה על ידי חייב.
רמז: "ועשית מעקה לגגך".
4. שהמחטיא את חברו קשה (חמור) מההורג את חברו.
רמז: "בנים אשר יולדו להם".

פרשת כי תבוא

1. שחייבים להביא ביכורים רק מפירות שבעת המינים ולא מפירות אחרים.
רמז: "ולקחת מראשית כל פרי האדמה".
2. שדברי תורה צריכים להיות עלינו בכל יום כחדשים.
רמז: "היום הזה ד' אלקיך מצווך".
3. שאסור להכשיל אדם ולייעץ לו בצורה לא נכונה.
רמז: "ארור משגה עיוור בדרך".

4. שבני ישראל נשאו ובנו במהלך השנים שלושה מיני אבנים.
רמז: "והקמות לך אבנים גדולות".

פרשת נצבים-וילך

1. שגם אנו וכל הדורות שאחרינו מחוייבים לברית שד' כרת עם ישראל במדבר.
רמז: "לא לבדכם".
2. שהשכינה שרויה עם ישראל בגלותם ובצרותיהם.
רמז: "ושב ד' את שבותך".
3. שיש מצווה להביא קטנים למעמד "הקהל".
רמז: "הקהל את העם".
4. שהתורה לא תשתכח מעם ישראל לגמרי.
רמז: "כי לא תשכח מפני זרעו".

פרשת האזינו

1. שלמרות גבורתו האינסופית ד' מעניש ברחמים ובעדינות יחסית.
רמז: "הצור תמים פעלו".
2. שד' משלם שכר אפילו לרשעים.
רמז: "א-ל אמונה ואין עוול".
3. שאפשר לבטל גזירה למרות שכבר נגזרה.
רמז: "אשיב נקם לצרי".
4. שגאולת עם ישראל קשורה לגאולת אדמת ארץ ישראל.
רמז: "וכפר אדמתו עמו".

פרשת וזאת הברכה

1. שה' משרה שכינתו בישראל כאשר הם מאוחדים.
רמז: "ויהי בישראל מלך".
2. שלמרות שבני ישראל לא מלו בניהם במדבר מפני הסכנה שבט לוי כן מל.
רמז: "ובריתך ינצורו".
3. שמשה ראה ברוח הקודש את מלחמת החשמונאים נגד היוונים.
רמז: "מחץ מתנים קמיו".

4. שהשפע הכלכלי העולמי יגיע לישראל בהתאם מדויק למעשיהם.
רמז: "וכימך דבאך".

פרשת בראשית

1. שלסיפורי התורה יש מטרה והם אינם סתם סיפורים היסטוריים.
רמז: "בראשית".

2. על הגדול להיות עניו וליטול עצה אפילו מקטנים ממנו.
רמז: "נעשה אדם".

3. שנח המציא את המחרשה.

רמז: "זה ינחמנו".

4. שד' ברא את העולם בעברית.

רמז: כי מאיש לוקחה זאת".

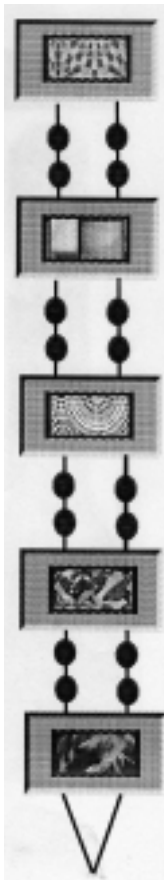
(פתרונות בסוף הגיליון)

על פי "הגיגי פרשה", מאת מרדכי אפרתי

מאת בת חן אהרונסון

יצירה לסוכות - מובייל תמונות

חומרים וציוד:

- פוליקלים בצבעים שונים
- מחורר
- דבק פלסטי
- מספריים
- חוט דייגים/חבל
- תמונות משפחתיות, תמונות מעיתונים וחברות שונות
- שקפים
- מהדק
- חרוזים צבעוניים

ההכנה

- גוזרים כחמישה מלבנים מפוליקלים בצבעים שונים. חשוב שהמלבנים יהיו בגדלים שווים.
- על כל מלבן מדביקים בעזרת דבק פלסטי תמונות או שיוצרים תמונה מגורי תמונות וציורים. משאירים שוליים על הפוליקל עליהם לא מדביקים תמונות כדי שתישאר מסגרת. כך עושים בכל המלבנים.
- כיוון שהמובייל יהיה תלוי בסוכה אנחנו רוצים שיהיה עמיד בפני גשם וקרינת שמש חזקה. נשתמש בשקפים, מהם נגזור מלבנים בגודל של מלבני הפוליקל. את המלבנים נצמיד אל הפוליקלים בעזרת מהדק כך שיכסו את התמונות אותם הדבקנו.
- לאחר שהמלבנים מוכנים נחורר חורים בחלקו העליון של כל מלבן ובחלקו התחתון. חשוב שהחורים יהיו ממורכזים כדי שהתמונות יהיו תלויות זו מעל זו באופן ישר.
- כעת נחבר בין המלבנים בעזרת חוט הדייגים, מלבן מעל מלבן (כפי שמודגם באיור). ניתן לשלב חרוזים צבעוניים על חוט הדייגים וקישוט וגיוון.
- כל מה שנותר הוא למצוא מקום מתאים בסוכה כדי לתלות את המובייל!!

אטבי כביסה מעוטרים לסוכה

חומרים וציוד:

- אטבי כביסה
- דבק
- מספריים
- סול בצבעים
- עיניים זזות, קיסמים, צמר, כפתורים, צדפים וכל הבא ליד.

אופן ההכנה

- גוזרים מסול צורה מסוימת. זו יכולה להיות דמות, צורה גיאומטרית או כל דבר אחר. חשוב להקפיד שהצורה תהיה יותר גדולה מגודל האטב כדי שתכסה אותו מכל הצדדים.
- לאחר שגזרנו צורה אחת גוזרים עוד אחת באותה צורה בדיוק כך שיש לנו שני צורות זהות.
- את הצורות ניתן לקשט ולהעשיר על ידי הוספת אלמנטים שונים - עיניים זזות, שיער מצמר, או כל דבר אחר.
- חשוב להקפיד שכל הקישוטים ייעשו על צד אחד והצד השני ישאר חלק!
- לאחר שסיימנו לקשט נדביק את הדמויות על שני צידי האטב זו מול זו.
- ניתן להכין אטבים רבים ומגוונים ולהצמיד אותם לבד הסוכה, לסכך ואפילו למפה.

אשמח אם תשלחו לי הערות ותגובות או תמונות לתא הדואר

batchenar@hotmail.com

חומר אור-קולי

א. הימים הנוראים

סרטי וידיאו (המצויים במרכזייה הפדגוגית התורנית)

- בין כיפור לסוכות** - (חט"ב) - 627 - עם הרב הראשי לישראל, הרב לאו, הזמר דדי גראייכר ותזמורת.
- הסליחה** - (יסודי - חט"ב) - 506, 478 - סיפורו של ר' אלעזר בן שמעון שהעליב אדם מכוער ולאחר שזה לא סלח לו בקלות קבע את האימרה הידועה "לעולם יהיה אדם רך כקנה ואל יהיה קשה כארז". בסיפור דומה מתנסים ילדים בחוג לדרמה כאשר המדריך מעליב את אחד הילדים.
- הצדיק הכפרי** - (יסודי) - 612 - סרט מצוייר. סיפור הידוע של ילד שלא ידע להתפלל ושרק באמצע תפילת יום הכיפורים....
- חגי ישראל** - (חט"ב) - 199 (ר) - דובר רוסית.
- חגי תשרי** - (יסודי) - 181 (כ.ר.) - מורכב מהסרטים **לשמוע קול שופר**, **אושפיזין**, **יום תרועה** ותוכנית פרפר נחמד.
- חגים ומצוות** (חט"ב +) - **שבת, כשרות, חנוכה, שופר, מזוזות, תפילין** - 193 (ר) (דובר רוסית).
- יום תרועה** - (יסודי) 22 (כ.ר.), 172, 181 (כ.ר.), 612, 506 - ראש השנה, תקיעת שופר ומשמעותה.
- יונה הנביא** - (הגיל הרך) 175 - הסיפור התנכ"י בתיאטרון בובות.
- יונה הנביא** - (יסודי) 627 - סרט מצוייר. סיפור שליחותו של הנביא בנינוה (לא על פי המסורת).

לשמוע קול שופר - (יסודי, חטי"ב) 23 (כ.ר.), 181 (כ.ר.), 612, 506, 184 - מצוות השופר בראש השנה - גדריה, הלכותיה ומשמעויותיה.

סליחות בנוסח ספרד - 366 - צולם בבית-הכנסת "שערי תורה" בשכונת ארמון הנציב.

במוצאי יום כיפור - (חטי"ב ועל-יסודי) - 713 - שירי מקהלה, זמר וסיפורים של רבי לוי יצחק מברדיצ'ב.

יום הכיפורים - (על-יסודי) - 714 - דיון בהשתתפות פרופ' שלום רוזנברג, המורה לספרות אריאל הירשפלד, הסופרת הבימאית מיכל גוברין, בהנחיית ירון לונדון.

מבראשית - 813 - שיעורו של הרב מ' אלון בנושא ראש השנה.

מבראשית - 832 - שיעורו של הרב מ' אלון בנושאי ראש השנה ועשרת ימי תשובה.

70 פנים לראש השנה - 813 - בהשתתפות פרופ' שלום רוזנברג, אריאל הירשפלד ומיכל גוברין.

ונתנה תוקף - 810 - דין וחשבון בקיבוץ בית השיטה בעקבות מלחמת יום הכיפורים.

חגי תשרי - 880 (מסדרת פרפר נחמד) (יסודי).

חגי תשרי - שנה טובה - 885 (מסדרת פרפר נחמד) (יסודי).

מבראשית - 896 - שיעורו של הרב מ' אלון בנושא ראש השנה ועשרת ימי תשובה.

תערוכת חגי חודש תשרי באומנות ובהווי העדות - 938 - בהפקת שאול גולדפרב ז"ל.

קישורים לאתרים ברשת לחגי תשרי

מקורות על ראש השנה:

<http://cms.education.gov.il/EducationCMS/Units/Toranit/MekorotNose/moadim/RoshHashanah.htm>

מקורות על סוכות:

<http://cms.education.gov.il/EducationCMS/Units/Toranit/MekorotNose/moadim/Sukkot.htm>

קישורים לאתרים אחרים בנושאי חגי תשרי:

<http://cms.education.gov.il/EducationCMS/Units/Toranit/HaverimLareshet/ChageyIsrael/ChageiTishrei.htm>

קלטות קול (המצויות במרכזייה הפדגוגית התורנית)

2015 - חרטה.

2043 - עת שערי רצון - תפילת הימים הנוראים בנוסח יהודי בבל.

2081 - השופר / הימים הנוראים.

2203 - עת שערי רצון - פיוטים (רננות).

2204 - עת שערי רצון - תפילה (רננות).

2208	- מחזור סלוניקי - ימים נוראים.
2244	- עת שערי רצון - תפילת הימים הנוראים בנוסח יהודי כורדיסטאן.
2245	- עת שערי רצון - תפילת הימים הנוראים בנוסח יהודי מרוקו.
2246	- עת שערי רצון - תפילת הימים הנוראים בנוסח ספרדי ירושלמי.
2247	- עת שערי רצון - תפילת הימים הנוראים בנוסח יהודי תורכיה.
2248	- פתח לנו שער - נוסח תפילת הימים הנוראים.
2262	- מראה כהן (ת"ת נחלה) תיאור עבודת הכהן הגדול ביום הכיפורים.
2263	- ימים נוראים במלל ובניגון.
2267	- מאתיופיה לישראל - מסורת חגי ישראל (מארז), בהוצאת הסוכנות היהודית, המחלקה לעלייה וקליטה.
2278	- פיוטי ראש השנה (יהודי לוב).
2289	- בואו נשיר בחגי תשרי.
2355	- אלול - שלושה ספרים נפתחים בראש השנה - ביאור עניין - הרב אליהו דרמר.
2473	- אלול - תפילה ותחנונים ולא קבע - התוצאה וניחם על הרעה - הרב אליהו דרמר.
2475	- ראש השנה - וכתבינו בראש השנה מהו? ביאור - הרב אליהו דרמר.
2476	- אלול - עבירה עיקרה היא מצווה בלי פרי - ביאור לעבירה גמול - למצווה תשלום - הרב אליהו דרמר.
2477	- עשרת ימי תשובה - המשותף בין המוח והלב - הרב אליהו דרמר.

שקופיות (המצויות במרכזיה הפדגוגית התורנית)

- הימים הנוראים בקהילות ישראל (זאב רדובן) - (3001)
- ימים נוראים (שקופיות - קלטת ברוסית) - (3002)

ב. חג הסוכות ושמיני עצרת

- דגם לגזירה - בניית סוכה

סרטי וידיאו (המצויים במרכזיה הפדגוגית התורנית)

אגודה אחת - 150 - (חט"ב - על-יסודי) - הלכות ארבעת המינים לפי מנהגי העדות השונות על רקע גידולם בטבע ובנופי ארץ-ישראל.

אושפיזין (יסודי) - 22 (כ.ר.), 172, 181 (כ.ר.) - כיצד בונים סוכה כשרה.

סוכות תשבו (יסודי - חט"ב) - 23 - דיני הסוכה.

חגי ישראל (חט"ב) - 199 (ר) דובר רוסית.

חגים ומועדים ומצוות בין אדם לחברו (חט"ב - על-יסודי) 233.

לקט תוכניות ביהדות על הנושאים: יחס של אימון וכבוד בין אדם לחברו, **משא ומתן באמונה** במסחר, השבת אבידה, השב תשיבם, איסור **בל תשחית**.

שלוש רגלים - (יסודי) 250 (ר) דובר רוסית

בין כיפור לסוכות - (חט"ב) - 627 - עם הרב הראשי לישראל, הרב לאו שליט"א.

סוכות - (על-יסודי) 680 (כ.ר.) (אנגלית, כתוביות ברוסית) - קבוצות תלמידים מכינה סרט על דיני סוכות ומנהגיו.

מבראשית - 896 - שיעוריו של הרב מ' אלון בנושא סוכות.

תערוכת חגי חודש תשרי באמנות ובהווי העדות - 938.

שקופיות (המצויות במרכזייה הפדגוגית התורנית)

- סוכות - 3003 - יצחק גנוט (קלטת ברוסית).
- סוכות - 3004 - יצחק גנוט.
- סוכות - 3005 - שמחת תורה בקהילות ישראל (זאב רדובן).

קלטות קול (המצויות במרכזייה הפדגוגית התורנית)

- 2260 - סוכת שלום - (ת"ת נחלה) תיאור חג הסוכות בזמן בית המקדש.
- 2375 - הגדר בשמחת החג - הרב אליהו דרמר - מכון הרב פרנק - רמות.
- 2376 - סוכות נעוץ ביעקב אבינו - הרב אליהו דרמר - מכון הרב פרנק - רמות.
- 2404 - סוכות ושמחת תורה במלל ובניגון - ברוסית.
- 2424 - סוכות תשס"א - הרב אלישע וישליצקי (אל-עמי).
- 2469 - שמיני עצרת - חיובה בשמחה - הרב אליהו דרמר.
- 2470 - סוכות - למען ידעו, פסח למען תזכור - הרב אליהו דרמר.
- 2486 - חג הסוכות - שיעורו של הרב מרדכי אלון.

פתרונות לתשבץ חגי תשרי

א	י	ו	מ	ה	ד	י	נ	ס
י	ר	ח	י	ב	ש	מ	ו	א
ת	ו	ח	ט	מ	נ	י	ד	י
נ	ע	מ	י	ח	ה	כ	ר	ח
י	ה	ל	ת	י	ש	ס	ת	ו
מ	כ	נ	פ	ב	ר	א	ת	ת
י	ו	מ	א	א	ר	י	כ	א
ר	י	ש	ר	י	ק	ב	ג	ג
ע	כ	ו	ת	ל	מ	ו	ש	ט
מ	ת	ק	א	ע	ד	ו	ט	ט
ק	ו	ר	נ	ט	ג	נ	פ	ר
י	ש	י	ב	ה	ד	ו	ב	ה
ש	ב	נ	י	ב	ר	י	ת	ט

פתרונות לפרשת השבוע לנוער

פרשת שופטים

1. שנאמר "צדק צדק תרדוף" ומיד לאחר מכן "למען תחיה וירשת את הארץ". הסמיכות באה ללמדנו שבזכות משפט הצדק זוכים להמשך הפסוק והוא "למען תחיה וירשת את הארץ".
2. שנאמר "יובאת אל הכהנים... ואל השופט אשר יהיה בימים ההם" מדוע התורה כותבת "אשר יהיה בימים ההם" הרי הדבר ידוע ומיותר? מכאן שעליך ללכת לשופט ולדיין שבדור שלך אפילו אם אינו ברמה של הדיינים והשופטים של הדורות הקודמים.
3. שנאמר "לא תכיר פנים" והרי כבר נאמר "לא תטה משפט"? מכאן שעליו להסביר פנים לשני הנידונים בשווה ובאותו יחס.
4. שנאמר "תמים תהיה עם ה' אלוקיך", "תמים" פירושו שלם, קבל את כל מה שקורה לך באהבה ומתוך ידיעה שה' משגיח ומפקח על כל מה שקורה, ולכן אין טעם לדרוש את העתידות שהרי כל מה שיקרה מפקח ומנוהל על ידי הקב"ה לטוב ומה משנה מה יקרה?

פרשת כי תצא

1. שנאמר "הקם תקים עמו" המילה "עמו" מיותרת לכאורה והיא באה ללמדנו שהחובה להקים (לטעון) יחד עם בעל המשא ולא כשהוא יושב בצד.

2. שנאמר "למען יטב לך והארכת ימים". התורה מדגישה כי מי שמקיים מצוות שילוח הקן שהיא קלה מאוד לביצוע (רק לגרש האם) יזכה לשכר רב של חיים טובים ואריכות ימים, ומכאן קל וחומר שאם יקיים מצווה קשה יותר שיקבל שכר רב ואריכות ימים ושנים.
3. שנאמר לגבי מעקה "ועשית מעקה לגגך ולא תשים דמים בביתך כי יפול הנופל ממנו". המילה "הנופל" מיותרת לכאורה והיא באה ללמדנו שהאדם שנפל אכן ראוי שיפול וייענש אבל אתה אל תהיה מי שמבצע את העונש. וכאשר אדם לא זכאי מגלגלים משמים שהוא יגרום נזק למישהו (למרות שמגיע עונש לניזוק) וכאשר הוא זכאי הוא ניצל ממצבים בהם יגרום נזק למישהו (למרות שמגיע נזק לאותו אדם).
4. מצרי המעוניין להתחתן עם יהודיה יכול לעשות זאת רק אם הוא דור שלישי של מצריים שהתגיירו, אבל עמוני ומואבי אסורים לעולם, לכאורה המצריים שהרגו את בני ישראל ועינו אותם הם אלו שהיו צריכים להיות אסורים לעולם, אבל מכיוון שעמון ומואב החטיאו את עם ישראל עם בנות מואב, חטאם חמור יותר מהמצריים שהרגום ומכאן שהמחטיאו חמור יותר מההורגו.

פרשת כי תבוא

1. שנאמר "ולקחת מראשית כל פרי האדמה" וחז"ל דורשים "מראשית" אבל לא מכל "ראשית", כלומר רק חלק מהראשית מהפירות הראשונים חייבים בביכורים ולא כל הפירות. ואלו פירות חייבים: שבעת המינים. ומניין שרק הם? כיוון שכאן נאמר "אשר תביא מארצך" ולגבי שבעת המינים גם כתוב "ארץ חיטה ושעורה וכו'".
2. שנאמר "היום הזה ה' אלוך מוצודך". וכי היום ה' מצווה אותנו הרי ציווה אותנו בזמן אבותינו לפני אלפי שנים? מכאן שהפסוק בא לומר שעליך להרגיש כל יום כאילו היום ה' ציווה אותך ולא להרגיש שאתה מקיים דבר מיושן.
3. שנאמר "ארור משגה עיוור בדרך". למעשה דבר זה נלמד מהפסוק בפרשת "קדושים" (ויקרא יט:יד), האומר "ולפני עיוור לא תיתן מכשול" ומדובר כאן לא דווקא בעיוור ממש אלא באדם שאינו מבין בעניין מסוים (עיוור בנושא) והוא כמו עיוור. ומנין שאכן זה כך? שנאמר בהמשך הפסוק בפרשת קדושים "ויראת מאלוהיך" וידוע לנו כשכתוב "ויראת מאלוהיך" הכוונה היא כשאדם עושה מעשה שלילי בסתר וחושב שאף אחד לא רואה אותו. ואם כאן כתוב "ויראת מאלוהיך" מדובר בהכשלה בסתר לא בגלוי. ולכן מדובר במי שמייץ רע לחברו ומכשילו.
4. בפרשתנו נאמר "והקמות לך אבנים גדולות" הפסוקים מצביעים על כך שהיו שלושה מיני אבנים. בירדן, בגלגל ובהר עיבל והכל נזכר בספר יהושע.

פרשת נצבים-וילך

1. שנאמר "לא לבדכם אנכי כרת את הברית הזאת... כי את אשר ישנו פה עמנו... ואת אשר איננו פה עמנו היום" כלומר גם מי שלא היה שם מחוייב לברית.
2. שנאמר "ושב ה' את שבותך" היה צריך להיות כתוב "והשיב" אלא מכאן שה' שב יחד עם שבות ישראל מהגלות כלומר הוא איתם בגלות וכאשר הם נגאלים הוא שב איתם.
3. שנאמר "הקהל את העם האנשים הנשים והטף". אנשים ונשים באו כדי לשמוע וללמוד אך לשם מה הביאו את הקטנים שאינם מבינים? זאת כדי לתת שכר למביאייהם על הטורח.

4. שנאמר לגבי התורה "כי לא תשכח מפי זרעו" כלומר למרות הצרות והגלויות התורה לא תישכח מכל ישראל לגמרי.

פרשת האזינו

1. שנאמר "הצור תמים פעלו". מדוע משה בוחר פה בשני תוארים שונים "צור" - לשון חוזק וגבורה. "תמים" - לשון תמימות ועדינות. ללמדנו שגם את גבורתו ועונוו אין הוא נותן במלוא הכוח אלא בעדינות.
2. שנאמר "אל אמונה" מדוע צריך לומר שאינו עושה עוול? מכאן שהכוונה היא שאינו עושה עוול לרשעים אלא משלם גם להם את שכרם.
3. שנאמר "אשיב נקם לצרי". כביכול ה' אומר גם אם "הנקם" העונש, הגזירה נגזרה, אני יכול להשיב אותה ולבטלה, ולא כאדם היראה חץ וכשהחץ באוויר אינו יכול להחזירו.
4. שנאמר "וכפר אדמתו עמו". וכיפר - מלשון פיוס, כאשר ה' יפייס את עמו ויגאל אותם, גם אדמתו מתכפרת-מתפייסת.

פרשת וזאת הברכה

1. שנאמר "ויהי בישורון מלך בהתאסף ראשי עם יחד שבטי ישראל" בישורון (בישראל) יהיה מלך, מנהיג (שכינת ה' המנהיגה את העם) כאשר הם "יחד שבטי ישראל", כלומר, כאשר יש אחדות בעם.
2. שנאמר על שבט לוי "כי שמרו אמתך ובריתך ינצורו". בפסוק זה שני חלקי המשפט זהים ואם כן מהו "ובריתך ינצורו"? מכאן שאכן שמרו ברית גם כאשר ישראל פטרו עצמם מצד הסכנה.
3. שנאמר לגבי שבט לוי "מחץ מתנים קמיו". כלומר משה מברך את שבט לוי שמתניהם של הקמים עליו למלחמה ימחצו והוא ינצח. אך הדבר קשה כיוון שאנו יודעים ששבט לוי שירת במקדש ולא היה יוצא למלחמה. ואם כן באיזו מלחמה מדובר? מכאן שמדובר במלחמת החשמונאים (שהיו משבט לוי) נגד היוונים ומשה ראה ברוח קודשו שהם יהיו מעט ויהיה קשה להם לנצח ועל כן התפלל "מחץ מתנים קמיו".
4. התורה כותבת "וכימך דבאך". "דבאך" תלוי "בימך". "דבאך" פירושו נזילות, דהיינו שפע כלכלי שנוזל מכל העולם, השפע הזה יגיע לישראל בהתאם ל"ימך", ומהם "ימך"? הימים האמיתיים שנקראים חיינו של האדם הם הימים בהם הוא מקיים תורה ומצוות (שאר הימים אינם נחשבים לחיים), ועל כן "וכימך דבאך", פירושו בהתאם ל"ימך", לימים שקיימתם תורה ומצוות כך יהיה "דבאך" כך תהיה הנזילה של השפע של הגויים שיגיע לישראל.

פרשת בראשית

1. התורה היתה צריכה להתחיל במצווה הראשונה ולא בסיפורים. ואם הם נכתבו, סימן שיש להם סיבה.
2. שנאמר "נעשה אדם" בלשון רבים. אף על פי שלא סייעוהו ביצירתו ויש מקום למינים לרדות לא נמנע הכתוב מללמד דרך ארץ ומידת ענווה שיהא הגדול נמלך ונוטל רשות מן הקטן.
3. שנאמר "זה ינחמנו", כלומר יניח, יסלק מאיתנו את הקללה של "קוץ ודרדר תצמיח לך" וזאת על ידי המצאת המחרשה.
4. שנאמר "כי מאיש לוקחה זאת", כלומר קראו לה "אישה", בגלל מילת המקור "איש". מכאן שה' השתמש בשפה העברית.

פתרונות לפרשת השבוע - מי יודע?

פרשת האזינו

1. תשי - שנית
2. אמרתי - ארמית
3. עקש - שקע

פרשת וזאת הברכה

1. ישרון - שריון
2. מורשה - רשומה
3. משה - שהם

פרשת בראשית

1. בְּחֻנֵּי - בני נוח
2. פישון - שיפון
3. בשגם - משגב

פרשת שופטים

1. לחיים - חיילים
2. שופטים - פשוטים
3. ראשית - שארית

פרשת כי תצא

1. שם רע - מעשר
2. זכור - כרוז
3. נשואה - שנואה

פרשת כי תבוא

1. הסכת - תכסה
2. מנוח - נחום
3. נגפים - גפנים

פרשת נצבים-וילך

1. מעבר לים - מערבלים
2. ראשיכם - אשריכם
3. סוכות - כוסות

